

Daniel Pennac

Legea visătorului

BIBLIOTECA POLIROM

Un omagiu adus regizorului italian Federico Fellini
și puterii creatoare a viselor

Daniel Pennac

Legea visătorului

Traducere din limba franceză
de Daniel Nicolescu

POLIROM
2022

Daniel Pennac, *La loi du rêveur*
Copyright © Éditions Gallimard, Paris, 2020

© 2022 by Editura Polirom, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-9158-6
ISBN PDF: 978-973-46-9159-3
ISBN print: 978-973-46-9038-1

Coperta: Carmen Parii
Pe copertă: © nuvolanevicata/Shutterstock.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

Pentru Charlotte, Vincent, Anna și Lulle

În memoria lui J.-B. Pontalis

I INUNDAȚIA

„Când aveam șase sau șapte ani, eram convins că există două vieți, una în care trăim cu ochii deschiși și alta în care trăim cu ei închiși.“

FEDERICO FELLINI,

*Il libro dei sogni*¹

¹. În traducere, *Cartea viselor*, jurnalul de vise ținut de Federico Fellini între anii 1960 și 1990, publicat în 2007 (n.r.).

1

În măsura în care acest gen de naștere poate fi datat, am devenit scriitor în noaptea în care am purtat conversația următoare cu Louis. Aveam zece ani și îi spuneam celui mai bun prieten al meu că lumina este apă.

— Apă, ești sigur?

— Absolut, lumina e apă.

— Lumina electrică? Cea din lampa noastră de pe noptieră? E apăraie?

Vercors, după căderea nopții, conversația avea loc în camera mea de copil, unde Louis era oaspete permanent: el în patul lui, eu în al meu, cu lampa de noptieră între noi și un desen foarte colorat al lui Federico Fellini agățat deasupra capetelor noastre. Acesta e decorul.

— Da, lumina galbenă din becuri și lumina albă din neoane sunt apă.

— Cine ți-a zis așa ceva?

— Învățătorul, săptămâna trecută, în ziua când ai lipsit. Ne-a explicat că, la munte, adică aici, lumina e apă, râuri care sunt transformate în lacuri cu ajutorul unor baraje, și apa asta e îmblânzită în niște uzine speciale.

— Apă îmblânzită? Ești sigur că ai înțeles bine?

Nu mai eram atât de sigur, dar Louis părea că mă ia atât de tare peste picior, încât m-am pus să improvizez:

— Am înțeles perfect! Odată îmblânzită, apa curge cu viteză prin firele electrice și se rotește atât de iute în filamentele becurilor, încât se încălzește și produce lumină!

Louis s-a întors către perete:

— Ori ai priceput aiurea, ori îndrugi baliverne.

Și a adăugat:

— De altfel, e normal, când aveam vârsta ta, făceam la fel.

O glumă veche de-a noastră. Se născuse pe 31 decembrie, iar eu, pe 1 ianuarie.

— Păi, nu e decât *o singură zi* diferență între noi!

— Chiar dacă eu m-aș fi născut pe 31 la ora 23.59, iar tu pe 1, la ora zero și o secundă, tot ar fi fost o diferență de un an. Și într-un an ai vreme să înveți o groază de chestii, o să vezi.

Genul de glumă de care nu ne săturam.

Flecăreala noastră ar fi durat toată noaptea dacă nu s-ar fi ițit capul mamei în ușa crăpată:

— Stingeți lumina și potoliți-vă, măi băieți, mâine-dimineață plecăm devreme și avem drum lung de făcut. Culcarea!

În timp ce stingeam lampa, i-am șoptit lui Louis:

— O zi nu-i un an și lumina e apă!

Când mi-a răspuns, avea vocea foarte adormită:

— Mai vedem mâine, când o să ai vârsta mea.

În clipa următoare, în casă nu se mai auzeau decât vocile îndepărtate de la televizor. Tata și mama se uitau la una dintre emisiunile acelea unde se discuta, încă de pe-atunci, despre viitorul Franței și despre sănătatea planetei. Părinții mei așteptau mereu în fața ecranului aprins și se trezeau brusc la

ceasul când, omenirea fiind cufundată în somn, televiziunea povestește despre viața animalelor.

2

Louis adormise de mult când eu continuam să mă întreb ce zisese, cu exactitate, învățătorul. Ne vorbise despre centrale nucleare, ne vorbise despre eolienele care, potrivit lui, făceau electricitate din vânt, dar și despre acele baraje de la munte care produceau lumină cu ajutorul apei. Era cazul uzinei hidroelectrice unde aveau să ne ducă în ziua următoare părinții mei, în regiunea Alpes-de-Haute-Provence, și de la care pornise discuția. Proiectul acestei excursii ne entuziasma nespus. Tata ne promisese o groază de lucruri: vom putea să facem escalade, speologie, să ne scăldăm în lac și chiar să învățăm să înotăm sub apă cu niște tuburi de aer comprimat, ca oamenii mari! „Megaexcursie“, ne făgăduise el. Louis și cu mine eram foarte interesați de perspectiva scufundărilor.

— Aveți dreptate, băieți, înotul subacvatic o să vă transforme în niște veritabili pești! Veți scăpa de gravitație.

Câțiva ani mai târziu, aceste ieșiri cu familia aveau să mă cam plictisească, dar la zece ani nimic nu-mi putea face o plăcere mai mare. Mai ales dacă ne însoțea Louis.

Rucsacurile, corzile de rapel, tuburile cu aer comprimat și labele de înot ne așteptau la picioarele paturilor. Da, se anunța o expediție pe cinste! Iar a doua zi, după sosirea la barajul cel mare, tata avea să ne spună tot ce era de știut despre

electricitatea de la munte. Era regele explicațiilor. Până și Louis era de acord cu asta.

Cu aceste gânduri în minte, aproape că auzeam ce discutau invitații din emisiunea de la televizor. Asta pentru că ușa camerei rămăsese întredeschisă. Oare mama intenționa să ne supravegheze toată noaptea sau, pur și simplu, uitase să tragă ușa după ea? Oricum ar fi fost, veioza din vremea când eram foarte mic lumina coridorul. Ia te uită, mi-am zis, de ce-or fi aprins ai mei veioza? De vreo patru sau cinci ani nu mai fusese aprinsă. Nu mai eram bebeluș, nu-mi mai era teamă de întuneric. În plus, era și Louis aici! Cu toate astea, zăream, în beznă coridorului, aura roșcată răsfirată în jurul beculețului precum ochiul deschis al unei bufnițe. Nu izbuteam să-mi dezlipesc privirea de la ea. Bufnița asta n-o să mă lase să dorm, îmi spuneam. Am hotărât să mă uit țintă la ochiul acela până când avea să se închidă. Un băiat de zece ani crede neștrămutat în lucruri de genul ăsta: dacă privesc veioza îndeajuns de multă vreme fără să clilesc, se va stinge de la sine; e doar o chestiune de voință. Bufnița își va închide ochiul.

Pui pariu?

Nu știu cât a durat duelul dintre mine și veioză. Totul se întuneca în jurul acelei luciri aurii. Nu mai exista pe lume decât ochiul bufniței care mă înfrunta din noapte:

— Privește-mă! Hai, privește-mă!

Eu și bufnița.

Voință contra voință.

„Buf!“ a făcut veioza.

Cunoșteam zgomotul. „Buf!“ Victorie! Becul a explodat! L-am pironit atât de tare cu privirea, încât a explodat! „Buf!“ Și

apoi o mică ploaie de cioburi pe linoleumul de pe coridor. M-am întors zâmbind spre perete ca să adorm.

Dar n-am adormit.

Din adâncul coridorului, bufnița continua să mă provoace:

— Privește-mă, privește-mi ochiul spart dacă ai curaj!

Nu aveam. O teamă care venea din fragedă copilărie îmi interzicea să accept provocarea. Mă străduiam să mă uit la tavan, deși era invizibil noaptea. Spaima m-a ținut o vreme în această poziție; apoi, când rușinea a fost mai puternică – Ai împlinit totuși zece ani! –, am înfruntat din nou bufnița.

Răbufnire de spaimă. Din becul spart se prelingea pe coridor un lichid galben. Curgea tăcut și se întindea pe dușumea.

L-am strigat cu voce scăzută pe Louis.

— Lou!

Aveam două motive serioase să-mi trezesc prietenul; mai întâi, frica – groaza îmi zburlea efectiv perii – și apoi bucuria de a-i arăta că adineaori avusesem dreptate.

— Lou, cretinule, trezește-te! Uită-te!

Lumina curgea încontinuu din becul spart. Spaima îmi era sporită de tăcere. De tăcere și de faptul că băltoaca de pe dușumea creștea. Era mult mai multă lumină în balta aceea decât ar fi putut să aibă înăuntru un bec atât de mic.

În timp ce îl strigam pe Louis, bâjbâiam prin întuneric după lampa noastră de noptieră.

— Hai, trezește-te, asta nu-i lumină lichidă? Ba e de-a dreptul o inundație de lumină!

O lumină care, de altfel, nu lumina nimic. În jurul băltoacei, coridorul era cu desăvârșire întunecat. Nu se vedea decât acel lichid care se lățea fără să lumineze nimic în jurul

lui. Acea lumină nu mai strălucea. Nu se lumina decât pe sine. Nu mai era lumină, ci un fel de miere lipsită de sclipire care se întindea în noapte, de-acum o ditamai balta, lăţindu-se în beznă totală. În camera noastră era atât de întuneric, încât nici măcar nu zăream patul lui Louis.

— Lou, pentru Dumnezeu, trezeşte-te! Uită-te acolo, ți-am spus!

Mâna mea a dat în sfârşit de cablul lămpii, apoi de întrerupător. Am aprins-o nespus de uşurat.

— Uită-te, Lou!

Dar patul lui Louis era gol.

Nici măcar desfăcut.

Louis nu mai era în cameră.

Şi tot echipamentul îi dispăruse.

Uimirea m-a făcut să trag atât de violent de cablu, încât lampa s-a izbit de perete. Becul i-a explodat ca un fruct. Explozie galbenă. Un galben mult mai intens decât mierea din veioză, dar scurgându-se la fel de constant. Ai fi zis că e aur. În orice caz, aurul acelor floricele de câmp pe care mama le numea năsturaşi aurii. Exact despre asta era vorba: o împrôşcare de năsturaşi aurii pe perete, iar pe duşumea, acel şuvoi foarte galben care nici el nu lumina nimic. Ba chiar la noi în cameră era din ce în ce mai întuneric.

3

Mi-am apucat orbecăind rucsacul, l-am golit pe pat și am aruncat lucrurile unul după altul până când, pe pipăite, am recunoscut lanterna frontală, cea pe care tatăl meu ne obliga s-o purtăm când făceam speologie.

Acum, fruntea mea lumina camera. Da, patul lui Louis era gol și lucrurile lui dispăruseră într-adevăr. Lampa noastră de noptieră stătea prăbușită pe dușumea, din ea se scurgea un șuvoi lipsit de strălucire care, dacă nu mă grăbeam să ies, avea să ajungă la ușa înaintea mea.

— Tata, mama!

M-am năpustit afară din cameră.

Am sărit peste băltoacă, am alergat pe coridor evitând mierea veiozei, sărind din insulă de umbră în insulă de umbră așa cum traversezi un râu din piatră în piatră, foarte atent să nu alunec, să nu mă ating de lumină, pe scurt, să nu mă electrocutez.

— Tata! Mama!

Am coborât în grabă scara și, când am ajuns în ușa salonului, am văzut că părinții mei nu erau acolo. Nu era decât televizorul. Astăzi, când povestesc, sunt liniștit, dar în noaptea aceea am rămas mai multe clipe încremenit în fața ecranului fără să pricep ce vedeam. Televizorul era spart. Din

el se prelingea o pânză întinsă de lumină mută, făcută din chipuri care se întindeau ca guma de mestecat (unele guri încă mai vorbeau, li se vedea mișcarea buzelor, dar nu se mai auzea nimic), apoi, tot lungindu-se, fețele își pierdeau forma, iar culorile se amestecau, precum ciocolata în laptele din cana mea, înainte să se dizolve. Vedeam toate astea și îmi spuneam: e un scurtcircuit! Pare o nebunie, dar inundația de lumină nu mă mai surprindea. Te obișnuiești iute. Îmi spuneam doar că, făcând năzbâtii, provocasem probabil un scurt-circuit general. Se poate ca tot ce era legat la priză în casă să se fi paradiat, îmi ziceam, frigiderul, telefonul, boilerul, se poate ca totul să se fi ars. Trebuia să-l trezesc urgent pe tata. Trebuia să-l trezesc pe tata și să mergem glonț la tabloul electric să întrerupem curentul pentru ca totul să se oprească, nu exista altă soluție, trebuia întrerupt curentul așa încât totul să revină la normal!

Ca să ajung însă la camera părinților, trebuia să străbat salonul, inundat aproape în întregime de lumina marmorată a televizorului. Da, șuvoiul acela mă ducea cu gândul la placa de marmură de pe șemineul bunicii, unde trona un sfânt Sebastian cu creștetul luminat de aurul unui nimb imens. Marmura aceea era o piatră întunecată și rece, unde nenumărate culori se combinau în figuri schimbătoare, precum lumina moartă ce năpădea acum salonul. Îmi amintesc că am rulat covorul ca să stăvilesc băltoaca. Preț de o clipă lumina s-a oprit, ba chiar s-a retras spre televizor, atât cât să-mi îngăduie să ajung la intrarea în camera părinților. Când am tras ușa după mine, ultimul lucru pe care l-am văzut a fost salonul inundat de acel șuvoi multicolor, căruia i se alătura o cascadă de miere și de aur revărsându-se fără zgomot pe treptele scării. Cascada ducea cu sine echipamentul

meu de excursie. Tuburile cu aer comprimat săreau din treaptă-n treaptă.

— Tata, mama, treziți-vă!

Am simțit însă că vorbesc într-o cameră pustie. Părinții mei nu erau acolo. Senzația de pustiu era atât de puternică, încât n-am îndrăznit să privesc spre patul lor. Am fost nevoit, totuși, să-mi iau inima-n dinți. Când raza lanternei mele frontale s-a îndreptat în sfârșit spre pat, am văzut că era gol, la fel ca al lui Louis, și nedesfăcut și că echipamentul lor de excursie dispăruse.

— Tata! Mama!

De data asta, însă, cuvintele mi-au rămas în gât. Raza lanternei a măturat cei patru pereți, a zăbovit pe halatele de casă ale părinților mei, atârinate pe umerase, apoi a dispărut pe fereastra deschisă.

De fiecare parte a acestei găuri negre, perdelele se legăneau ușor sub respirația nopții.

— Pe-aici au ieșit, mi-am zis.

Am străbătut camera și am încălecat și eu pervazul ferestrei.

4

Bănuiesc că aveam de gând să merg după ajutor. Sau poate după cineva care să-mi țină de urât. Nu mai voiam să stau singur în casa aia. Nu înțelegeam de ce mă părăsiseră cu toții, și tata, și mama, și Louis... Părinții, cel mai bun prieten... Nici de ce-și luaseră cu ei calabalâcul. Doar nu plecaseră în excursie fără mine! Oare dispariția lor avea vreo legătură cu inundația de lumină? Să fi fost oare furioși pentru că provocasem catastrofa asta? Totuși, totuși, nu-ți abandonezi copilul fiindcă a făcut o boacănă, nu-ți lași de izbeliște cel mai bun prieten în toiul nopții pentru că a avut dreptate într-o discuție purtată înainte să vă ia somnul! Nimeni nu face așa ceva! Mai cu seamă părinții mei! Mai cu seamă Louis! Tata și Moune, mama mea, erau niște părinți atât de nemaipomeniți, încât uneori mă întrebam dacă nu cumva mi-i alesesem eu însumi înainte de naștere. Ca și cum, înainte să fie concepuți, toți copiii lumii pluteau deasupra unui uriaș târg de părinți („târg“ nu e cuvântul potrivit, trimite cumva la sclavi, dar nu găsesc altul mai bun) și-i alegeau pe cei cu care voiau să trăiască.

— Și cam pe ce criterii s-ar face alegerea? mă întrebuse Louis doi sau trei ani mai târziu, într-o seară când stăteam la taclale. De ce părinții ăia și nu alții?

— Habar n-am, intuiția, ne alegem părinții care ni se par cei mai simpatici...

— Simpatici? Cum adică simpatici?

— Simpatici, na, așa, ca părinții mei! Ca mama ta.

— Poate și ca tata?

Tăcere stânjenită. Tatăl lui Louis murise cu câțiva ani înainte.

— Voiam să spun că „simpatici“ nu e un criteriu suficient. Tata era foarte simpatic, mai simpatic de-atât nu se putea, dar era și foarte muritor. Dacă eu sunt cel care l-a ales, am cam luat țeapă, nu? Aș fi putut să-l aleg mai puțin simpatic, dar un pic mai trainic, nu crezi?

Discuțiile cu Louis puteau să pornească de oriunde, indiferent că era vorba de alegerea părinților, de electricitatea lichidă, de diferența dintre câini și pisici, dintre băieți și fete, chiar de oriunde, dar nu știai niciodată unde aveau să ajungă.

— Nu noi ne alegem părinții, a încheiat el în seara aia, și nici ei nu ne aleg pe noi, ci marea loterie genetică.

— Ce anume?

— Las-o baltă, mai vedem mâine.

Discuțiile noastre aveau loc mai ales seara.

— Să nu încheiem niciodată o discuție înainte să adormim, riscăm să nu mai avem ce să ne spunem când ne trezim, iar asta ar fi cu adevărat înfiorător.

Pe scurt, în noaptea aceea, noaptea inundației, am ieșit pe fereastra din camera părinților. Poate că le fusese teamă să străbată salonul, poate că electricitatea lichidă se pusese deja de-a curmezișul ușii de la intrare, poate că văzând cascada de pe scară care-mi târa bagajele nu îndrăzniseră sau nu izbutiseră să urce și să ne salveze. Poate că săriseră pur și

simplu pe fereastră căutând ajutor. Era chiar ipoteza cea mai plauzibilă. Nu mă abandonaseră. Dimpotrivă. Se duseseră după vecini, după pompieri, după poliție, cine știe? Și-acum venise rândul meu să ies pe fereastră.

Ce-am văzut afară m-a înmărmurit. Nu era inundată doar casa noastră, ci tot orașul. Cascade întregi de lumină moartă curgeau pe fațadele clădirilor. Apartamentele vomitau ca bețivii după chef: șuvoaiele de aur și de miere, șuvoaiele albe și prăfoase ale neoanelor, șuvoaiele multicolore ale televizoarelor, râuri de marmură lichidă se prelingeau din ferestre pe trotuare, aducând cu ele coșurile de gunoi care se bălăbăneau, iar strada era atât de lunecoasă, încât la intersecția din fața bisericii mașinile se ciocneau, în ciuda strădaniilor polițistului care încerca să dirijeze circulația.

Era un polițist din copilăria mea, cu pelerină, chipiu și baston alb, cum purtau agenții pe vremea aceea. Își făcea treaba foarte bine. Ai fi zis că e un agent de circulație mecanic, proptit sub felinar, în mijlocul pieței din fața bisericii. Fără să-i pese de inundație, se suise pe un scaun ca să-și ferească picioarele de șuvoiul de lumină și continua să-și facă datoria. Zadarnic însă, în ciuda bastonului și a fluierăturilor lui, automobilele patinau în intersecție și se loveau unele de altele ca mașinuțele de bălci. Iar din farurile lor sparte curgea îndată o lumină moale ce sporea îngrozitoarea supă marmoreeană, unde roșul lămpilor de poziție lăsa în urmă arabescuri sângerii complicate. Totul într-o beznă fără nici o

sclipire. Pentru că acest flux continuu de lumină nu strălucea mai mult decât mierea din veioza mea. Puhoiul invada un oraș căzut în întregime pradă nopții. Singurele surse de lumină, în acest întuneric absolut, erau becul felinarului ce desena pe capul agentului de circulație un con de lumină albă, firma roșie a tutungeriei ce clipea la colțul străzii noastre, farurile înainte să explodeze și, de asemenea, interiorul iluminat al mașinilor eșuate.

Da, toți șoferii aprinseseră plafoniera de deasupra oglinzii retrovizoare, ca să-și dea curaj, bănuiesc, iar automobilele păreau niște bule de lumină răstăcite în noapte, în care puteam vedea certându-se bărbați cu soțiile lor, copii cu părinți, frați cu surori, tineri cu vârstnici, toată lumea acuzând pe toată lumea, fiecare socotind că e vina celuilalt: dacă n-ai fi aruncat în aer veioza, dacă n-ai fi răsturnat lampa de pe noptieră, genul ăsta de acuzații, pe care aproape că le puteam citi pe buzele lor în timp ce toate mașinile, lovite sau nu, erau târâte de fluviul de lumină moartă, precum adineaori coșurile de gunoi, cu portbagajele de pe capotă împovărate de toate catrafusele care fuseseră legate deasupra în grabă, printre care și mașina părinților mei, cărora acum le zăream chipurile trecând pe sub fereastra noastră, tata trăgând din răspuțeri, dar zadarnic, frâna de mână, mama plângând pentru că fiul ei nu se hotărâ să sară ca să i se alăture, dar unde să sară, mamă? În torentul ăsta electric? Ca să se ardă și să fie târât ca un coș de gunoi? Nici vorbă!

Aparent, toți căutau să fugă, nu le stătea gândul decât la un lucru, să părăsească orașul înainte să fie cu desăvârșire acoperit de marea de lumină moartă, înghițit în întregime, și fiecare, în timp ce dădea bir cu fugiții, nu se gândea decât la

propria persoană, pe toți îi dureau în cot de ceilalți, în afara mamei mele care își striga fiul, Moune cu fața lipită de geamul mașinii, care mă striga, mă striga dar cum să sar în chestia aia, mamă?

Acum, agentul de circulație se agățase de felinar. Scaunul îi fusese luat de puhoi. Își sălta foarte sus picioarele ca să nu fie electrocutat, dar continua să dirijeze circulația cu dârzenie, agitând cu mâna liberă bastonul alb și fluierând mai tare ca niciodată.

— Domnule polițist!

Aveam atâta nevoie de el, încât până la urmă l-am strigat.

— Domnule polițist, ajutați-mă! Vreau să ajung la părinții mei!

Era prea ocupat ca să mă audă. Mașinile continuau să se ciocnească în intersecție și să fie duse de fluviul devenit năvalnic.

— Uitați-vă odată la mine, acum!

Îl pironisem cu privirea cât puteam de strașnic, așa cum făcusem adineaori cu veioza de pe coridor; îmi spuneam: dacă mă uit fix la el îndeajuns de mult, până la urmă o să mă vadă și-o să-mi sară în ajutor.

Într-adevăr, până la urmă m-a văzut.

Dar nu mi-a venit nicicum în ajutor.

— Hei, tu de-acolo, de la fereastră, a strigat el, îți stingi odată lanterna aia din frunte? Nu vezi că orbești pe toată lumea cu năzbâția aia? Uită-te și tu la mașinile astea care se bușesc din pricina ta!

În timp ce zbiera spre mine – vocea lui îmi era ciudat de familiară –, un camion a derapat și a izbit felinarul, care s-a frânt dintr-odată ca un grumaz. O ploaie de lumină albă a

stropit capul agentului și inima mi-a stat în loc. O să moară electrocutat! mi-am spus. O să rămân singurul supraviețuitor din oraș!

— Stinge-ți odată lanterna aia frontală, fir-ar să fie, dacă nu, te orbesc și eu pe tine!

Nu doar că nu fusese electrocutat, dar înainta spre mine străbătând torentul cu pași mari și furioși. Agita o lanternă lungă, de felul celor cu care, în filmele americane, polițiștii inspectează mașinile abandonate. De pe el picura lumină lichidă, iar picioarele lui stârneau valuri de marmură în torentul mut.

— Te distrezi, puștiulică, nu-i așa, pentru că sunt ud leoarcă?

(Unde auzisem oare vocea asta?) Când a ajuns în dreptul meu, s-a scuturat ca un câine. În jurul chipiului său s-a împrăștiat un roi de stropi, scânteind în raza lanternei mele frontale precum marea aureolă a Sfântului Sebastian de pe șemineul bunicii.

Și-a aprins lanterna lungă și a îndreptat-o spre mine.

— Hai, gata cu moțăiala, scularea, puștiule!

6

M-am trezit cu Louis în față, orbindu-mă cu lanterna frontală în timp ce-mi turna în cap plosca lui cu apă. Avea patul strâns, rucsacul în spate și era gata de excursie, iar eu eram ud flească, în așternutul murat.

— Deci, băieți, coborâți sau plecăm fără voi?

Era vocea tatălui meu, venind din capul scării.

— Hai! Mai cu talent, a întărit Louis, ne-așteaptă.

Mi-a aruncat un prosop și a coborât repede scara.

II

SUB UN VIS AL LUI FEDERICO

„Spectacolul începea
de îndată ce închideam
ochii.“

FEDERICO FELLINI,

Il libro dei sogni

În mașină, desigur, le-am povestit ce-am visat.

— Păi, seamănă foarte mult cu visul lui Federico! a exclamat mama.

Vorbea despre desenul lui Fellini pe care-l atârnase la mine în cameră.

— Ar trebui să-ți notezi și tu ce visezi, mi-a spus tata.

Am fost nevoit să-i explic lui Louis cine era Federico Fellini: un regizor italian pe care mama îl venera. Lucrase la costumele mai multor filme ale lui. Ajunsese și la Roma, în studioul 5 din Cinecittà, unde Fellini filma tot ce-i trecea prin cap. Într-o dimineață, regizorul rupsese o pagină din marele catastif în care-și desena visele și i-l întinsese lui Moune pe cel abia terminat. Ea îl înrămasese și-l agățase în camera mea.

— Fellini își notează și-și desenează visele în momentul când se trezește.

— Are dreptate, a încuviințat Louis, visele se evaporă ca apa în soare.

Era o vară călduroasă. Soarele decupa munții cu limpezime.

Am întrebat:

— Voi așa faceți? Vă notați visele?

— Visele noastre sunt fleacuri pe lângă ale tale, a răspuns Louis, sunt de-a dreptul plicticoase. Tu ești, cu siguranță, regele visătorilor! Pe lângă tine, eu am impresia că nu știu să visez.

Asta a făcut-o pe maică-mea să râdă:

— Ce te-a apucat, Louis, acum îi faci complimente amicului tău? E ceva nou!

Uitându-se cum alunecă peisajul pe dinaintea geamului, Louis a răspuns:

— Vorbesc foarte serios. Prietenul meu e un visător genial. Când o să fim mari, o să se facă scriitor. Sau poate regizor, ca amicul tău, ăla...

— Fellini, a spus mama.

— Fellini, a spus Louis.

— Și tu, tu ce-o să te faci? a întrebat tata.

— Eu?

După o clipă de șovăială, Louis a răspuns:

— Eu o să fiu personaj.

Așa s-a și întâmplat. Am devenit scriitor, am scris eseuri, romane, benzi desenate, scenarii, piese de teatru, am istorisit tot soiul de povești, atât pentru adulți, cât și pentru copii. Ba chiar am scris o serie de nuvele despre adolescența noastră comună, în care Louis era personajul principal. În aceste nuvele îi spuneam Kamo¹. Numele a ajuns generic. Tinerii cititori spun alde Kamo, un Kamo, Kamo al meu. Ar putea foarte bine să spună un Louis, Louis al meu.

¹. *Kamo: L'Agence Babel*, roman al lui Daniel Pennac apărut în 1992 (n.t.).

În dimineața aceea, așadar, în mașina care ne ducea spre locurile excursiei noastre, conversația se învârtea în jurul visului meu. Louis pusese o întrebare interesantă: putem ști cu adevărat *când* începe un vis?

— De pildă, ăsta al tău, m-a întrebat el, când crezi că a început?

Eram sigur că am răspunsul:

— Când a explodat becul de la veioză și am văzut că începe să curgă mierea pe linoleum! Așa ceva nu există în realitate. Am visat. Și e imposibil să provoci explozia unui bec doar uitându-te fix la el.

— Cu atât mai mult, a spus mama, cu cât nu era nici o veioză pe coridor.

Mi-a trebuit ceva timp ca să înțeleg ce spusese.

— Nu era nici o veioză? Dar am văzut-o cu ochii mei, înainte să adorm!

— Nu, ai văzut-o *după* ce ai adormit, m-a corectat tata, aruncându-mi o privire amuzată în oglinda retrovizoare.

— Am luat veioza de la locul ei în seara când ai împlinit cinci ani, a adăugat mama. Adu-ți aminte, tu ne-ai cerut asta, ca pe un cadou de ziua ta: „Nu mai sunt bebeluș, nu mai am nevoie de veioză! Vreau s-o luați de-acolo! Am cinci ani!“.

— Așadar, în noaptea asta, a tras concluzia Louis, ai visat-o. Incredibil...

— Ceea ce ne readuce la problema începutului. Când a început visul tău cu adevărat?

De data asta am chibzuit înainte să răspund.

— Poate când s-au dus ai mei să se culce. N-am mai auzit televizorul și am adormit.

— Care televizor? a întrebat tata.

Tăcere. Aici, în Vercors, n-aveam televizor, n-am avut niciodată. Televizorul era la Paris.

— Prin urmare? a întrebat Louis.

De-aici încolo am procedat cu băgare de seamă.

— Nu-i așa, Moune, că ieri-seară, în timp ce eu și Lou stăteam de vorbă, ai urcat la noi ca să ne spui să facem liniște?

— Puișor, ieri-seară dormeam. Puteați să faceți tot tăărăboiul din lume, că nu m-aș fi trezit.

— A încercat să citească puțin, a precizat tata, dar a adormit după două pagini. I-am scos ochelarii, i-am închis cartea și am stins lumina. Și eu eram rupt de somn.

Certitudinile mele se prăbușeau una după alta. Mă simțeam ca unul dintre personajele acelea de desene animate care continuă să alerge și după ce le-a dispărut pământul de sub picioare.

— Prin urmare? a insistat Louis.

Prin urmare, nu mai eram sigur de nimic.

— Liniștește-mă, Lou, nu-i așa că noi doi am vorbit despre lumină înainte să adormim?

— Da, susțineai că lumina e apăraie.

Tata a ridicat un deget atotștiutor:

— Lucru care, la munte, nu e deloc greșit. Cel puțin în cazul energiei hidroelectrice. Prin urmare, metaforic, se poate spune că lumina e apă.

— Dacă tot ai adus vorba, explică-le ce este o metaforă, a sugerat mama.

În situația în care eram, puțin îmi păsa dacă învățam un cuvânt nou sau dacă aflu că avusesem ori nu dreptate în discuția cu Louis. Tot ce voiam să știu era când începuse visul acela. În clipa aia, mergeam pe firul amintirilor, bâjbâind.

— Lou, în discuția noastră despre lumina lichidă, nu erai de acord cu mine, asta e realitatea, nu?

— Îți spuneam că poate n-ai priceput explicațiile profesorului.

Adevărat.

— Și pe urmă te-ai întors spre perete zicând: „Vedem noi mâine, când o să ai vârsta mea“.

— Așa am zis?

Louis părea sincer uimit:

— De ce-aș fi spus asta?

N-avea de ce să fi spus așa ceva. Între Louis și mine nu era diferență de o zi, ci de opt luni. El era născut în aprilie, iar eu, în decembrie.

De data asta a pufnit în râs:

— Poftim! Asta e o năzărire de povestitor! Cei mai buni prieteni din lume între care e diferență de o zi, iar cel mai mare îl pisălogește pe celălalt, repetându-i: „O să vezi mâine, când o să ai vârsta mea!“. Trebuie să fii povestitor ca să născoci așa ceva! O să ajungă scriitor, vă spun eu! Sunt gata să pun pariu! Sau regizor, ca prietenul vostru, ăăă...

— Fellini, l-a ajutat mama.

După care Louis a pus altă întrebare:

— Dar, ia spune, când te-ai aplecat pe fereastră, nu te-a surprins să vezi un oraș în locul peisajului nostru obișnuit?

Louis avea dreptate. Dintotdeauna, în fiecare dimineață când deschid obloanele spre Vercors, am în fața ochilor un peisaj. Și ce peisaj! Nici o casă până în zare, spre nord sau sud. Doar vălurirea întunecată a pădurii în depărtare, pe povârnișurile muntelui, și, în jurul nostru, împresurarea domoală a câmpurilor de grâu. Dar și răbufnirea norilor, nesfârșit de albi pe cerul albastru. Copacii sădiți de părinții mei când eram mic se înalță azi mult deasupra casei. Se uită de sus la generațiile noastre. Aici, arborii, trunchiul mătăsos al mestecenilor, rămurișul nemaipomenit al fagilor, brazilii culcați la pământ de vântul din nord, ciorchinii luminoși ai scorușilor la sfârșit de august, toți acești copaci în tot acest vid îmi vorbesc despre toată viața mea. Un scriitor, fie el și dolidora de imaginație, nu inventează mare lucru. Majoritatea găselnițelor mele sunt amintiri care nasc povești. Iar poveștile le scriu aici, în cabana pe care tatăl meu a construit-o, cândva, pentru mama. E făcută din scânduri. Ca și mine, a albit în timp. A înfruntat frigurile groaznice de peste iarnă, povara zdrobitoare a zăpezii, ploile torențiale din primavară, verile din ce în ce mai toride și, mai ales, vântul, care suflă aici aproape tot anul și care a ajuns până la urmă s-o încline.

Vântul a suflat ani în șir, dar cabana e tot în picioare, cu mine înăuntru. Mai sunt atât de multe de povestit...

Pe frontonul cabanei, tata a scris numele mamei și data când a construit-o pentru ea. Eu și Louis eram pe-atunci atât de mici, încât ne prefăceam că-l ajutăm.

— Prin urmare, n-ai fost surprins să descoperi un oraș în locul peisajului nostru?

Nu, surpriza era inundația de lumină, apartamentele care vomitau, pereții care transpirau, supa de marmură care curgea pe străzi, coșurile de gunoi luate de torent, toată acea mișcare de lumină moartă din orașul pe care nu-l cunoșteam, dar care îmi era familiar.

— Ai putea să ni-l descrii?

— Ce anume?

— Orașul.

Au vrut să-l descriu cât mai amănunțit cu putință. Intersecția de la biserică, bine, dar exista oare o biserică în intersecția aceea? Da. Ce fel de biserică? Cu o clopotniță ascuțită, o clopotniță din lespezi de piatră, cum sunt adesea bisericile de la munte, cu un cimitir în spate, ca biserica de pe Rue de Bagnolet, la Paris, dincolo de Rue des Pyrénées...

— Cum puteai să vezi cimitirul dacă se afla îndărătul bisericii?

Ghiceam că-i acolo. Îmi spuneam că inundația cruțase mormintele, ocolind cimitirul. Îmi spuneam că, dacă scurgerea de lumină ar fi pătruns în el, inundația s-ar fi oprit. Marea harababură din intersecție fusese iscată de iuțeala pe

care o căpătase şuvoiul pe străzile în pantă de lângă zidul cimitirului.

— Cum se numeau străzile? a întrebat Louis.

Rue du Repos şi Rue de la Paix. Iar la colţul dintre Rue de la Paix şi strada noastră era o tutungerie a cărei firmă roşie clipea.

— Numele tutungeriei?

— Tabac de la Paix.

Cu cât mă descoseau mai insistent, cu atât îmi aminteam mai multe detalii cărora, pe moment, nu le dădusem atenţie.

— Poate că inventezi totul pe loc, a sugerat Louis.

I-am jurat că nu, dar nu era imposibil să fie aşa. Mai târziu, când îmi notam ce visez (din ziua aia mi-am notat mereu visele), am observat că, atunci când povesteşti un vis, îţi imaginezi tot atât de mult pe cât îţi aminteşti. Preschimbi senzaţia în naraţiune. În sensul strict al cuvântului, asta înseamnă să crezi poveşti. Se întâmplă chiar ca, în timp ce visează, visătorul să fie atât de impresionat de un amănunt, încât să-şi spună: trebuie neapărat să nu uit să-mi notez asta mâine-dimineaţă!

— Apropo, a intervenit tata, acasă la bunică-ta n-a existat niciodată un şemineu. Aşadar, nici placă de marmură pe şemineu. Şi nici Sfântul Sebastian cu ditamai aureola.

— Eşti sigur?

— La fel de sigur cum sunt că bunică-ta era mama mea! De Crăciun, nu ne puneam încălţările în faţa şemineului, nu exista aşa ceva. Le aşezam în jurul unui brad.

— Şi nici Sfântul Sebastian?

— Nici Sfântul Sebastian.

N-am amintiri prea exacte din excursia propriu-zisă. Trebuie să spun că am făcut atâtea drumeții în copilărie, încât le cam încurc. De altfel, cele mai multe dintre amintirile mele au legătură cu Louis și sunt, prin urmare, destul de fanteziste, altfel spus, sunt niște amintiri onirice: ziua când Louis a pescuit cu mâna cei patru păstrăvi pentru prânz, ziua când Louis a intrat cu totul într-o vizuină de marmotă și a ieșit cu proprietara în brațe, răcnind: „O înfiez pe grășana asta“ (opt puncte de sutură, grășana n-a fost de acord și avea dinții ascuțiți ca briciul), ziua când Louis a discutat atât de eficient cu măgarul care ne căra calabălăcul, încât animalul s-a întors de capul lui la cel care ni-l închiriasse, fără să ne putem împotrivi, ziua când Louis a salvat o puștoaică blocată într-o peșteră în timp ce părinții ei, prea mătăhăloși ca să poată pătrunde acolo, zbierau cât îi ținea gura, ziua când bicicleta lui Louis s-a oprit într-un parapet și el și-a continuat o parte din plimbare zburând (scenă pe care am reprodus-o într-un *Kamo*), ziua când Louis a salvat un șerpar rănit de un stol de corbi și, tot restul vacanței, a făcut pe vânătorul de șerpi ca să-și hrănească pasărea, ziua când Louis a coborât repezișul muntelui Aiguille fără coardă de rapel...

Ziua când Louis n-a venit...

Ziua când mi-am petrecut prima oară vacanța departe de ai mei.

Ziua când am devenit adulți...

Ziua când am îmbătrânit...

Și ziua de azi, când scriu aceste pagini în cabana înclinată pentru că fiica mea, Alice, a găsit carnetul pe care mi-l dăduse mama la întoarcerea din acea excursie ca să-mi notez visele.

În noaptea aceea, de altfel, visasem. E cel dintâi vis notat în primul meu carnet. Probabil că tata ne explicase fundamentele electricității – faptul că e constituită din unde electromagnetice și că se deplasează cu o viteză de trei sute de mii de kilometri pe secundă –, fiindcă mi-am petrecut o parte din noapte urmărindu-l pe Louis printr-un fir electric care făcea ocolul pământului de trei sute șaiszeci și cinci de ori și alergam atât de repede (cu trei sute de mii de kilometri pe secundă), încât planeta s-a iluminat încet-încet, ajungând să strălucească asemenea becului unei veioze pe firmamentul lipsit de stele.

Deci Louis și cu mine am crescut, părinții noștri au murit, s-au născut niște copii care au făcut la rândul lor copii (le-aud pe gemene ciondănindu-se în timp ce scriu aceste rânduri în cabana înclinată). Toată viața am rămas credincios casei din Vercors, devenită loc de întrunire a clanului și cadru al unora dintre romanele mele.

La fiecare vizită a lui Louis aici (sosește întotdeauna pe neașteptate și de fiecare dată ne face aceeași fericită surpriză), copiii ne impun un ritual: să petrecem o noapte împreună, noi doi, în camera copilăriei noastre, chiar cea în care stăteam la taifas la începutul acestei povestiri și care este dintotdeauna încăperea destinată mezinilor, astăzi camera micuțelor Mila și Nora. O noapte petrecută în camera copilăriei noastre poate să prilejuiască nașterea unui nou *Kamo*. S-a întâmplat deja: *L'agence Babel* și *L'évasion de Kamo*¹ au fost concepute în această cameră, pornind de la trăncăneala noastră. Așadar, e musai o seară pe an, cel puțin.

Gemenele ne-au acordat această seară, la o oră și în niște condiții în care, de obicei, noi suntem cei care le trimit la culcare.

— Hai, moșuleților, a venit vremea să faceți nani!

1. Romane pentru tineret publicate de Pennac în 1992 (n.t.).

Despre ce vorbesc copiii în camerele lor de copii? Despre părinți. Despre ce vorbesc părinții? Despre copii. Despre ce vorbesc bunicii? Despre sănătate.

Eu și Louis am expediat subiectul:

— Cum te simți?

— Bine. Hodorogit, dar întreg. Tu?

— Merge. Cât de cât.

După care am trecut la altceva:

— Scriu un *Kamo*, am spus.

Louis m-a întrebat:

— Copiii știu?

— Nu încă.

— Cu-atât mai bine, o să creadă că e rodul nopții noastre de dragoste.

Apoi am vorbit despre copiii cu pricina, despre soțiile noastre, despre unii, alții și despre nimeni anume: Minne și felul în care a cucerit Japonia medicinală, Charlotte și politica culturală din Marsilia, Vincent și drepturile imigranților, întâlnirea lui Christoforo cu Corentine, o domnișoară foarte prețuită de întregul clan, cea a lui Carole cu un desenator cu ochi ager și mutră rotofeie, Kahina și impetuositatea gemenelor ei, epopeea chinezească a lui Gil, Loïc și sanatoriul

pe care l-a construit, Manue și turneele ei de teatru, Kyoko și legătura sa cu Maupassant, homosexualitatea în sfârșit scăpată de complexe a lui Alex, Rolf în continuare aflat când în Québec, când în India, când în Mexic, rebusurile fără egal ale lui Fanchon, muzica lui Alice, căreia i-am urmărit, și eu, și Louis, experimentele instrumentale, Anna, care citește din ce în ce mai mult și ne lămurește din ce în ce mai bine, și întrebările fără înconjur ale lui Lulle, care adineaori ne-a iscodit pe mine și pe Louis cum e să îmbătrânim:

— Ce simțiți voi,ăștia bătrâni?

De când a început să vorbească, Lulle desfășoară cu o blândă stăruință tot soiul de anchete asupra vieții. Îmi place mult perseverența explorărilor sale.

L-am întrebat:

— Ce simțim din ce punct de vedere?

— Din punctul de vedere al îmbătrânirii.

Îmbătrânire? Ce înseamnă să îmbătrânești...

Louis a răspuns primul:

— Simți că anii trec precum săptămânile, în vreme ce, pentru tine, săptămânile par ani.

Iar eu am răspuns:

— Simți povara cerului.

— Răspuns de hiperactiv contra răspuns de contemplativ, a comentat Alice.

— Sau intuiție de matematician contra propoziție de fizician, a sugerat Christoforo: de-o parte, trecerea timpului percepută ca progresie logaritmică, de cealaltă, degradarea fizică percepută ca o creștere a gravitației.

Chiar în clipa aceea, gemenele au năvălit în bucătărie, având autoritatea unei singure și minuscule viitoare mămici:

— Hai, moșuleților, a venit vremea să faceți nani!

După ce-am trecut prin ciur și prin dârmon tot clanul, Louis a schimbat subiectul:

— Prin urmare, despre ce e vorba în noul *Kamo*?

— Știi tu, despre inundația aia de lumină din vremea când eram puștani...

Nu, Louis nu știa. Nu mai știa. Nu-și mai amintea de primul meu vis omologat. Pierdută printre nenumăratele noastre discuții nocturne, această poveste despre lumina lichidă nu-i mai spunea nimic. În schimb, își amintea de trimiterea la Fellini făcută de mama când mă sfătuisese să-mi notez visele:

— Îl iubea pe Fellini al ei, a zis Louis. Taică-tău, nici călare, nici pe jos, dacă pricepi unde bat... El (Federico) prețuia mult desenele mamei tale, desenele ei de modistă, rochiile și pălăriile ei. „Ai zice că pălăriile dumitale plăsmuiesc chipurile“, rostise o frază de genul ăsta, „și rochiile dumitale te duc cu gândul la trupurile din visele mele“. Era pe vremea când ea se hotărâse să le îmbrace dichisit pe doamnele durduli.

În materie de copilărie, Louis a fost întotdeauna memoria mea trează. În seara aceea, mi-a mai amintit că excursia la uzina electrică îi lăsase o impresie plăcută.

— A fost ziua când tatăl tău ne-a învățat să facem scufundări, nu-ți amintești? Un mijloc excelent ca să scapi de legea gravitației, în trecut fie zis.

Să înoți sub apă... da... Păstrasem vie amintirea acelei senzații, eliberarea de gravitație, atunci când tata mi-a făcut vânt, iar eu eram cu tuburile și costumul de scufundări, cu spatele la lac și labele de înot în aer („Ca scafandrii profesioniști, băiete!“): sub apă, nu mai aveam greutate. Pluteam. Era o senzație deopotrivă nouă și străveche, de parcă aș fi descoperit că stă în firea mea să plutesc, că mersul, prin comparație, e o necesitate întâmplătoare, ba chiar o prejudecată a speciei noastre. Mi-am spus numaidecât că-mi voi petrece viața sub apă.

— Și totuși, i-am zis lui Louis, aproape că n-am mai făcut scufundări. Poate o dată sau de două ori.

— Întotdeauna ai fost așa. Întotdeauna ai cultivat amintirea senzației în loc s-o repeți. Cred că asta te-a făcut scriitor. Eu trebuie să-o iau zilnic de la capăt.

Somnul începea să-i îngreueze vocea.

— Totuși, a mai spus el, cerul ți-ar apăsa mai puțin umerii dacă ai trăi sub apă...

De-aici s-a născut proiectul:

— Ce-ai zice să mergem mâine? mi-a propus Louis. Fără copii. Hai să mergem! Ne întoarcem la barajul cel mare. După cincizeci și cinci de ani, îți dai seama? Mergem împreună, închiriem echipamentul: costume, labe, tuburi, și scăpăm de gravitație...

Ca întotdeauna când e vorba de Louis, zis și făcut.

III

PROBLEMA DECORULUI

„Îl apropii de ochi. Și-acolo
scrie: «*Be careful*». Dar de
cine, de ce trebuie să mă
feresc?”

FEDERICO FELLINI,
Il Grifo, 1991

Bineînțeles, locul nu mai arăta ca în vremea copilăriei noastre. Între timp se construisese mult. Hoteluri, piscine, pontoane, schi nautic și, de-a lungul malurilor străjuite de munți, o dublă fâșie de asfalt.

— Când eram puști, pe-acolo trecea un drum de catări, a afirmat Louis.

Bazinul de acumulare era astăzi un lac întins, uzina hidroelectrică dezafectată devenise un restaurant cu vedere spre lacul pomenit, barajul – o plajă pardosită cu scânduri, uriașă curbă presărată cu trambuline, pe unde se fâțâia trupul tatuat al tineretului. De altfel, nu mai văzusem de mult cum arată tineretul dezbrăcat. Ia te uită, mi-am zis, va trebui să-i semnalez lui Lulle acest efect al îmbătrânirii: să nu mai știi cum arată trupul tineretului! Și să-l întreb care-i rostul acelor tatuaje. Tatuati cu toții, ca un singur trup. Ce noimă să aibă o atât de unitară dorință de a fi altfel?

La urma urmei, mi-am petrecut viața punându-le întrebări celorlalți: întrebându-i pe părinți numele lucrurilor, plantelor și animalelor, încercând să aflu câte ceva din cărți, întrebându-i pe ultimii născuți care era sensul obiceiurilor lor...

Toate astea – niște gânduri care s-au evaporat în timp ce apa se încălzea între pielea mea și costumul de scafandru. O palmă rece, apoi senzația că aduci un lac întreg la propria ta temperatură. Exact asta simțisem prima oară, cu tata: scatoalca înghețată a lacului, apoi cucerirea unei desăvârșite beatitudini amniotice și, odată cu ea, a abilității de a mă mișca în toate dimensiunile. Eliberat de gravitație, fără doar și poate! Cum de-am putut să mă lipsesc toată viața de această desfătare? Cum de-am putut da la schimb corpul îngerului pe amintirea lui? Pentru că înotătorul nu se mișcă în veșnicia apei ca un pește sau ca o pasăre, ci ca un înger... Uimirea că nu mai ai greutate! Ah, reîntâlnirea cu trupul meu ideal! Dar și abolirea duratei. O, eternitatea adâncurilor! Am început să mă joc ca un copil: urmărind bulbucii, apucându-mă cu mâinile de călcâie, sărind, răsucindu-mă, ca întâia oară. Louis se uita la mine și-și ciocănea fruntea cu arătătorul. Cred că râdea. Ca să-i zâmbesc, mi-am scos masca, așa cum se face întotdeauna la scufundări când vrei s-o golești de apă, și mi-am dat seama că nu uitasem nici gestul ăsta. Nu am uitat nimic, mi-am spus, nimic din ceea ce ar fi făcut din mine un scufundător dacă mi-aș fi petrecut viața făcând scufundări. Toate gesturile sunt la îndemână, mi-am regăsit imediat instinctele, la fel de firesc ca

la mersul pe bicicletă. Îndemânare fără cusur. Libertate de
înger. Veşnicie lipsită de gravitaţie. Adio, povară a vârstei.
Întoarcere la inepuizabila energie a copilăriei! Mi-aş fi putut
prelungi la nesfârşit zbânţuiala dacă Louis nu m-ar fi bătut pe
umăr, făcându-mi semn să-l urmez. De data asta, ne-am
scufundat cu adevărat.

Nu mi-am pus întrebarea până la ce adâncime o să mă ducă vechiul meu prieten, nici dacă, întorcându-mă la suprafață, o să mai știu să respect palierele de decompresie. M-am scufundat de parcă n-ar mai fi existat nici fundul apei, nici suprafața ei, am plonjat în elementul meu ca și când aș fi început să trăiesc în culoarea și în compania piezișă a luminii. Îl urmam pe Louis sub apă cum nu reușisem s-o fac niciodată în năvalnica noastră tinerețe. Nu mușchii erau cei care mă propulsau, ci doar dorința de a fi – de a fi neapărat – acolo, în elementul meu regăsit, lipsit de vârstă și de țeluri, aidoma peștilor pe care nu-i înspăimântam, acele bancuri de cleni pe care le însoțeam, crapul încremenit pe care aș fi putut să-l iau în brațe... Să nu fiu nimic altceva decât senzația că sunt, să mă complac în aceste formule satisfăcătoare de parcă aș fi scris sub apă, fără stilou, fără hârtie, cu vorbe solubile.

Aici ajunsesem cu divagațiile mele subacvatice, când Louis mi-a arătat ceva.

Degetul lui stăruia.

Era o suprafață cenușie, care scliffea blând în razele soarelui ce străpungeau apa. La început n-am știut ce e. Am fost izbit mai ales de nemișcarea ei. (Încremenirea aceea a lucrurilor sub apă...) În timp ce Louis își continua explorarea în adâncuri, m-am apropiat, am atins ardezia; o bucată mare de ardezie dintr-un acoperiș care se lărgea spre adâncuri și se ascuțea în sus. Mi-au trebuit câteva clipe să identific ce vedeam; era atât de ciudat să găsești așa ceva sub apă! Acoperișul unei biserici... O clopotniță! Având în vârf o cruce de care încă atârna cablul ruginit al unui paratrăsnet. M-am lăsat să urc, trăgând aer în piept ca să mă apropii de suprafață, iar plămânii mei și-au regăsit instinctiv rolul de balast.

La doar câțiva metri deasupra crucii (doi-trei, cel mult), scânteiau oglinda lacului, sfârșitul apei, carapacea cerului. Tineri tatuați se frichineau în jurul clopotniței. Plonjau ca niște torpile și trupurile lor sprintene urcau apoi ca niște dopuri. Mi-i închipuiam țâșnind la suprafață, împinși de elanul tinereții, și apoi gata să se scufunde la loc imediat. Alții, care aveau, ca și mine, tuburi cu aer comprimat, pătrundeau, ca și mine, în biserică prin deschizăturile clopotniței și constatau, ca și mine, că lipsesc clopotele, apoi se învârteau, ca

și mine, pe scara strâmtă, în spirală, a cărei poartă acoperită cu alge ne-a aruncat direct în nava cea mare a clădirii, lipsită de altar și de scaune. Când mă gândesc azi la toate astea, îmi dau seama că, după ce mi-a trecut uimirea inițială, ce m-a uluit cu adevărat nu a fost faptul că înotam într-o biserică înghițită de ape (la urma urmei nu pot fi ridicate baraje fără pagube colaterale), ci că tatuații făceau fotografii! Cu telefoanele mobile! Faptul că una dintre nenumăratele biserici cu care secolul al XIX-lea împânzise Franța a fost sacrificată de dragul acestui baraj (împreună, probabil, cu satul din care făcea parte) mă uimea mai puțin decât descoperirea tatuajului universal și a smartphone-ului etanș. *Ecce bătrânețea!* În ciuda îndelungatei noastre experiențe, noiăștia bătrâni – cum ar zice Lulle – nu ne stăpânim întotdeauna stupoarea.

Am înotat către pridvorul de la intrare, unde mă aștepta Louis, și ne-am întâlnit în piața din fața bisericii.

În afara faptului că-mi închipuisem că turnul clopotniței e făcut din dale de piatră, când de fapt era din ardezie, biserica semăna ca două picături de apă cu aceea din visul meu de copil, mărginită cum era de străduțele în pantă și cu parvisul deschizându-se într-o intersecție unde încă se zărea scheletul unui felinar stradal cu grumazul frânt.

De ce oare amintirea viselor mele dăinuie atât de mult, în vreme ce în viața diurnă nu-mi amintesc nimic?

Nume, chipuri, adrese, întâlniri, aniversări, numere de telefon, tot soiul de coduri, titluri de romane sau filme, evenimente private ori publice, documentația necesară cărților mele, proiecte și întruniri – de când mă știu uit tot ce-mi poate fi util, dar visele cele mai vechi, în schimb, îmi rămân mereu la dispoziție. Amnezic din naștere, am vise inoxidabile. Mi le-aduce aminte câte-un fleac. (Deși o biserică înghițită de apele unui lac de munte cu greu poate fi considerată un fleac.) De îndată ce sunt invocate de un detaliu, visele se întorc la mine, la fel de stăruitoare precum tapetele copilăriei noastre, pe care nu ni le putem dezlipi din memorie.

Louis mi-a făcut semn să-l urmez. Voia să-mi arate ceva anume. Am înotat spre el printre tinerii tatuați care se hârjoneau în jurul bisericii bătând mărunț din palme, cu

spinările ușor arcuite, cu brațele de-a lungul trupurilor fără cusur. Perechi de îndrăgostiți, de cele mai multe ori. Câte unul arătându-i nu știu ce câte uneia. Ea, accelerând brusc, îl conducea pe el către nu știu ce. Atenția li se fixa doar câteva clipe asupra obiectului curiozității lor: neclintiți, încordați ca niște pești, o cârmeau deodată în altă parte, în căutarea unui nou prilej de uimire. Ai fi zis că se joacă de-a privitul.

Când l-am ajuns din urmă pe Louis, mi-a arătat plăcuța cu numele străzii, de pe care îndepărtase mîzga. *Rue du Repos*, da. Și de cealaltă parte a bisericii, fără îndoială, *Rue de la Paix*. Și de-a lungul celor două străzi povârnite, zidul scund al cimitirului și, în cimitirul propriu-zis, mormintele goale, cu lespezile așezate lângă groapă. Și-au mutat morții înainte să fie inundat satul, mi-am zis. Morții erau singurii care scăpaseră de înec.

Am tras concluzia că Louis mă mințise. Își amintea perfect de visul meu din copilărie și nu mă adusese aici din întâmplare. Știa de existența acelei așezări înghițite de ape. Își pregătise isprava din vreme, alesese ziua, închiriasse echipamentul, programase ora scufundării... Leit-poleit Louis. Dacă nu era surprinzătoare, viața nu făcea doi bani în ochii lui. Și cum ar fi putut să mă șocheze mai tare decât cufundându-mă, perfect lucid, în decorul real al unui vis pe care-l avusesem în copilăria noastră comună? Oferindu-mi, jumătate de veac mai târziu, acest sat sacrificat în numele cererii de electricitate montană și preschimbat în Disneyland subacvatic. Extaz garantat.

Ceea ce, mi-am mai spus, nu-l va împiedica pe Louis, când vom fi ieșit din apă, să tune și să fulgere împotriva civilizației noastre ucigăse, care se înverșuna să celebreze etapele propriei dispariții. Îi cunoșteam discursurile pe acest subiect: „Esența distracțiilor noastre este să ne privim murind. Scufund un sat din care fac parc de agrement, sabotez mizele climatice în folosul unor *blockbusters* catastrofice, războiul e nelipsit din oala ficțiunii, ne gătim propriile măruntaie în sosul *entertainment*-ului, totul, bineînțeles, în numele

memoriei și vigilenței noastre. Ah, cuvioasa noastră memorie! Ah, ireproșabila noastră vigilență!“.

N-avea nici un rost să-i invoc descoperirea antibioticelor, sfârșitul pandemiilor, explozia demografică, hrana pentru toți sau aproape toți, comunicarea universală și considerabila prelungire a speranței de viață: „Foarte bine! Vom fi niște bătrâni fără număr care vor ști că mor cu burta plină. Foarte bine!“.

Ne trântea acest gen de discurs când era surmenat.

Dar tata ce rol avea în povestea asta? Știa oare de existența satului înghițit de ape atunci când organizase acea megaexcursie? Dacă da, de ce nu ne-a pus să ne scufundăm deasupra clopotniței, cum făceau tinerii tatuați de azi? Se răzgândise în ultima clipă? Locurile nefiind pe vremea aceea amenajate pentru agrement, se temuse de accidente? Se sfătuisese cu mama? În definitiv, era prima noastră scufundare. Prea periculoasă? O lăsase pe altă dată? Sau, neștiind poziția exactă a satului sub apă (ca s-o descopere, se bazase probabil pe o mai veche hartă rutieră), ne-a pus să ne scufundăm prea departe? Așa încât căutaserăm zadarnic Atlantida, el, ca pește-călăuză, iar noi, ca plevuști urmăritoare...

Totuși, totuși, dacă părinții mei știau unde mă duc, ce crezuseră oare despre mine atunci când le povestisem visul? Mă ascultaseră în tăcere. Păstrasera, de-a lungul întregului drum, secretul despre destinația noastră, într-o tăcută înțelegere. Dar ce gândiseră despre visul meu? Băiatul ăsta e vreun oracol? Am adus pe lume un copil clarvăzător? Fiindcă satul spre care ne îndreptam fusese realmente inundat de lumină lichidă! Șiragul acela de mașini oarbe și ticsite din visul meu fugea, indiscutabil, din calea unui tsunami de lumină moartă! Un vis premonitoriu de o mare forță metaforică, asta le povestea fiul lor în timp ce-l conduceau tocmai spre locurile unde se desfășurase visul cu pricina. Chiar dacă nu mă socotiseră un geniu în dimineața aceea, măcar se văzuseră siliți să admită că eram un adevărat fenomen! Visătorul visătorilor! N-ar trebui să-i vorbească lui Fellini despre asta? Ce spui, iubitele? Nu crezi că ar trebui să i-l prezentăm pe-ăsta micu' lui Federico? Mai ales dacă e sortit să devină scriitor! Federico e un om amabil și direct, o să-l ia sub aripa lui, va ști să-l îndrume, în felul lui blând și surâzător... Și-apoi să nu uităm că se pricepe strașnic la vise. Nu doar că-și notează și desenează toate visele, dar și vorbește despre ele cu profesorul Bernhardt. Federico nu e un visător

de ocazie, știe că visul înseamnă viață. Da, ai dreptate, dar nu, n-o să-l batem la cap pe Fellini cu ăsta micu'. E copleșit de solicitări. Ai idee câți oameni stau la coadă ca să-i înșire rugămințile lor? Orice admirator al lui Fellini visează să-l întâlnească pe Federico. Nu crezi că-i mai bine să-l lăsăm în pace? Ai avut deja nemaipomenita șansă să lucrezi pentru el... Să lăsăm lucrurile în matca lor. Poate mai târziu. Dacă se dovedește într-adevăr că ăsta micu' are har...

Pe scurt, nu l-am întâlnit niciodată pe Federico Fellini, regizorul meu preferat. I-am văzut toate filmele, și nu o dată, ci mai degrabă de douăzeci de ori, dar de întâlnit, nu l-am întâlnit. În ziua când am aflat că a murit, am fost cuprins de o ciudată vinovăție. Remușcare de tâlhar, aș zice. Ca și cum Fellini mi-ar fi deschis peștera fabuloasă a imaginilor sale, iar eu l-aș fi lăsat baltă în momentul când a încetat să filmeze, deci să mă încânte. M-am bucurat și am trădat, asta i-am făcut. Ba nu! Ba da! Ba nu, îți spun eu. Adu-ți aminte, mama ta nu te-a prezentat lui Fellini. Nu l-ai cunoscut niciodată. N-ai nici un motiv să te învârți în jurul giulgiului său, precum Iuda în jurul Golgotei!

Așa încât hoinăreala mea subacvatică alături de Louis era însoțită acum de o undă de melancolie. Aș fi putut să-l cunosc pe Fellini! Aș fi putut să asist la transformarea viselor sale în filme. Aș fi putut să înot în apele multicolore ale Cinecittà. Să plutesc prin faimosul studio 5 cu zâmbetul neîncrezător și ușor adormit al lui Mastroianni... spre Anita Ekberg, trupeșă meduză... spre Magali Noël, inofensiva murenă... să mă strecor ca un țipar între sânii Mariei Antonietta Beluzzi, tutungioaica fabuloasă din *Amarcord*. Aș fi putut să-i ridic moralul lui Federico atunci când nu mai filma... Și mai ales când nu mai visa, ceea ce i s-a întâmplat la sfârșitul vieții, din pricina vârstei (pe care o am eu acum) și a somniferelor. Iată ce-aș fi putut face dacă mama m-ar fi prezentat lui Federico Fellini!

În schimb, îmi ziceam, mă joc de-a peștii într-un acvariu cu turiști unde, aș băga mâna-n foc, nici unul dintre tinerii tatuați care ne înconjoară nu are habar cine a fost Federico Fellini sau măcar dacă a existat.

— Lulle, micuțul meu Lulle, îți spun, și rămâne strict între noi, că a îmbătrâni înseamnă să constați că nimeni nu mai știe cine e Federico Fellini.

— Și să nu știi numele tinerilor regizori de azi, îmi va răspunde Lulle, cu înnăscutul său simț al simetriei.

Apoi mi-a venit un chef a cărui împlinire a pus capăt plimbării noastre subacvatice. Destul de brutal, trebuie să spun. Cheful să-mi potolesc curiozitatea mergând *până în pânzele albe*. Grozav cadou mi-a făcut Louis, mi-am zis. Nu-i e dat oricui să viziteze decorul unuia dintre visele sale, să plonjeze, pe deplin lucid, în *realitatea visului*. Măcar atât să fac: să profit de împrejurare și să contribui la dezvoltarea onirologiei. Hai să vedem puțin din ce era făcut acel vis de copil, câtă vreme circumstanțele îmi înfățișează azi fracțiunea lui de realitate. Să vedem. Să săpăm. Să ne uităm la amănunte. La fel de minuțios ca un polițist la locul crimei. Să începem cu autopsierea metodică a decorului:

Rue du Repos și *Rue de la Paix*, bine, străzile de-aici poartă într-adevăr numele pe care le aveau în visul meu. Foarte bine.

Sunt foarte abrupte și dau spre piața bisericii, da.

În spatele bisericii se află cimitirul, bine.

Inundația i-a cruțat pe morți, adevărat.

În mijlocul pieței, felinarul. Exact.

Cu gâtul frânt, într-adevăr.

Prin urmare, copil fiind, am visat inundarea unui sat care exista cu adevărat (de altfel, socotisem că e oraș), sat pe care Louis m-a poftit să-l vizităm azi, când suntem bătrâni, acestea

sunt faptele. Cum au devenit posibile aceste fapte? Vom vedea mai târziu. Deocamdată să privim, să privim.

Aceasta era starea mea de spirit.

L-am lăsat pe Louis să umble în legea lui, iar eu am coborât pe Rue de la Paix până la tutungeria din colț. Spun „am coborât“, dar, de fapt, strada era cea care cobora. Eu am înotat ată către firmă, cum ai trage o linie pe cer. Nici o îndoială, era într-adevăr Tabac de la Paix, tutungeria a cărei firmă roșie clipea în visul meu. Desigur, nici urmă de firmă. Nu rămăsese decât tija metalică prinsă în perete. O puștoaică în costum de baie fluorescent și cu labe de înot cu leduri se încolăcea în joacă, precum un țipar, în jurul tijeii ruginite. Riscă să se zgârie, mi-am zis. Rămășițele astea metalice ar trebui învelite în polistiren sau într-o spumă sintetică, rezistentă la apă și la timp. Dacă nu, răni și un eventual proces. Vincent va trebui s-o apere pe fetișcană sau să fie avocatul firmei care se ocupa de sit. Polistiren, fir-ar să fie! De altfel și paratrăsnetul bisericii e periculos. Orice tânăr tatuat riscă să se înfigă în el. O să se întâmple. Inevitabil. E doar o chestiune de probabilitate, ar spune Christoforo. Mare minune că nu s-a întâmplat până acum. Într-una din diminețile următoare, un tânăr o să plonjeze prea adânc și... hâț! (Ia te uită, în limba noastră nu există o onomatopee care să evoce tragerea în țeapă.)

În timp ce cugetam astfel, am zărit, de cealaltă parte a străzii, fereastra deschisă pe care sărisem din casă în visul meu de copil. (Care casă, se știe, nu era a noastră, cum nu erau nici strada, nici așezarea aceea.) Recunosc acest decor scufundat, deși nu l-am văzut vreodată, mi-am spus, asta-i situația. Iar numita situație – fereastra deschisă spre trotuarul din față, la parterul unei case cât se poate de reale – îmi

provoacă o curiozitate inimaginabilă. Nu m-a încercat niciodată o asemenea dorință de a ști. O asemenea nevoie de a verifica. O poftă atât de mare de adevăr. Să pătrund *de-adevăratelea* în casa din visul meu! Pe fereastra pe care ieșisem cu mai bine de cincizeci de ani în urmă! Cine a mai trecut printr-o asemenea ispită? Cine ar fi în stare să-i reziste? E curiozitatea copilului în momentul nașterii! E brusca alinare a muribundului căruia i se deschide poarta spre lumină! Aceasta era starea mea de spirit în fața acelei ferestre căscate. În treacăt, m-am întrebat ce muzică ar compune Alice dacă ar fi nevoită să illustreze o asemenea scenă într-un film. Apoi m-am repezit spre fereastra părinților mei, mânat de curiozitate.

Nu m-așteptam să le găsesc patul făcut, perdelele fluturând în aerul nopții sau halatele atârinate în cuier. Desigur, încăperea era pustie. Un pustiu ticsit cu mobilă scufundată. Cu toate astea, *eram acolo*. Era chiar camera părinților mei. Neîndoielnic. Stăteam suspendat între cei patru pereți, încremenit ca o amintire, cu inima răvășită de cumplita durere a unei absențe. Am oftat, iar geamătul, ca o bășică de amărăciune, a explodat tulburând imaginea. M-am străduit apoi să trec în camera vecină. Era într-adevăr salonul. Pustiu și el. Cu excepția unei carcase de televizor năpădite de alge mlădioase. Amintirea izbitoare era însă în altă parte. În capătul salonului se afla scara unde văzusem cascada de miere și aur cărându-mi echipamentul de excursie. Și, în capul scării, palierul ce dădea spre ușa camerei noastre. Închisă. Invitându-mă s-o deschid. Ca într-un film de groază. (Aș putea face o sugestie pe tema asta: scările înspăimântătoare din filmele de groază... Să-l poștești pe spectator să urce scara și să deschidă, cu inima bubuind, ușa copilăriei sale). N-am urcat scara, mi-am umplut plămânii ca să mă ridic, fără vreun gest, la nivelul palierului. Înot în decorul visului meu, mi-am spus când mă apropiam de ușă. Îmi *ating* visul, mi-am zis punând mâna pe clanță.

Pe care am apăsat-o.

Acest gest a pus capăt în mod brutal călătoriei noastre
subacvatice.

Fiindcă, în cameră, l-am găsit pe Louis. Însă un Louis de unsprezece ani. Îmi arăta o monedă de un franc.

Am strigat:

— Nu face asta!

Prea târziu. Introdusesese moneda într-un distribuitor de lumină. Aureola Sfântului Sebastian așezat pe șemineul de marmură a început să radieze, așa cum se înfoaie o coadă de păun, și toată camera s-a luminat.

În clipa aceea, am urlat:

— Cât de tâmpit ești, fir-ar să fie! Bunică-mea nu are șemineu! Și nici un Sfânt Sebastian! Ești de tot rahatul, futu-i! Ai stricat tot!

Toate astea le-am urlat printre hohote de plâns, ca un apucat.

IV

FEDERICO FELLINI *IL LIBRO DEI SOGNI*

„Dacă te uiți atent pe aceste
pagini, vei găsi toată arta
mea, toată cinematografia
mea.“

FEDERICO FELLINI
către Vincenzo Mollica,

Il libro dei sogni

Dacă unul dintre foștii mei elevi va da peste aceste pagini, va fi perfect îndrituit să mă facă cu ou și cu oțet.

— Cum, domnule, trucul ăla cu visul! De două ori în aceeași carte! Dumneavoastră, care ne interziceați genul ăsta de subterfugiu când ne dictați subiectele pentru lucrările scrise: „Să nu vă prind că folosiți trucul cu visul, da? Nu încercați să vă fofilați în felul ăsta; stau la pândă cu ciomagul!“.

E-adevărat, e-adevărat, aveți dreptate, eu v-am împins în lupta asta, așa e. De câte ori nu v-am spus:

— Nu-i un vis, nu sunt marțieni, nu e nici o halucinație ori vreo scamatorie, nu sunteți nici sub hipnoză, nici beți ca porcii, vreau să citesc lucrări pline de imaginație și lucide, s-a-nțelese? Răbdați realitatea! Câte nu se pot face cu ea!

Și-acum ce-ați vrea? Visele astea două au existat aievea. Și unul, și altul mi s-au întâmplat. Cu aceiași protagoniști. La zeci de ani distanță, al doilea înfățișându-se ca o analiză a celui dintâi. Cum să nu crezi într-un vis *analitic*? Cum să bănuiești o clipă că ești, încă o dată, pe cale să visezi?

De aici și răcnetul de furie pe care, potrivit lui Louis, l-am scos când m-am trezit.

Se ghemuise într-un capăt al patului.

— La dracu', am crezut c-o să sari la mine!

Nimic din hoinăreala subacvatică nu avusese loc. Nici măcar nu-mi fusese propusă. Eram doi nătăfleți bătrâni, treziți din somn în două paturi îngemănate. Pijamalele noastre erau cam urâte. Am deschis fereastra să aerisesc camera.

— În privința barajului, mi-a spus Louis, am trecut pe-acolo anul trecut, nu s-a schimbat deloc. Aceeași scârnavie de beton, o matahală cenușie care strivește un peisaj cu țărmuri măloase. E absolut sinistru. Ar trebui să te urăsc de moarte ca să te pun să faci scufundări acolo. Pe luciul lacului plutesc pești.

Cei ai casei s-au trezit în timp ce-mi veneam în fire. Aromă de cafea și de pâine prăjită. Clinchet de boluri și de farfurii.

Peste toate, un râcâit la ușă. Erau gemenele.

— Deșteptarea, moșilor, e târziu.

Am coborât scara pufnind.

— Ai scris un *Kamo*, Papipo?

Mila și Nora m-au întrebat asta de îndată ce m-am așezat la masă. O întrebare sindicală. Se simțeau împuternicite de ceilalți copii.

— Nu scrii o carte într-o noapte, am răspuns eu.

— Vai, te-ai sculat cu fața la cearșaf, tăticu', a constatat Vincent.

— A visat, a spus Louis.

— Nu ți se mai întâmplase de mult, a remarcat Minne.

— Spre sfârșitul vieții, Fellini nu putea filma și se plângea că nu mai visează, am zis.

Această afirmație tranșantă mi-a îngăduit să-mi beau prima gură de cafea.

Alice a întrebat:

— Și despre ce era vorba în visul acela minunat?

Am făcut un rezumat.

— Asta-i tot? a întrebat Fanchon.

— Am distrus totul când am aprins aureola Sfântului Sebastian, a zis Louis.

— Și n-o să mai faci niciodată așa ceva, a încheiat discuția Christofu.

Ale naibii vise... De-am putea măcar să fim stăpâni pe stările pe care ni le provoacă. În dimineața aceea, aş fi putut să-i atrag pe toți, cu veselie, în povestea turismului meu subacvatic, să înfrumusețez lucrurile, ceea ce fac îndeobște când îmi povestesc visele, conferind, bunăoară, câte un rol fiecăruia: Lulle, te-am văzut pe plaja de lângă baraj! Te dădeai mare șmecher în vârful unei trambuline, fetele erau topite. Adevărul e că arătai beton cu tatuajele tale de rugbist maori. Mila și Nora, v-am văzut și pe voi, pe-amândouă, cu labelle voastre de scafandru micuțe și cu ditamai tuburile de aer. Faceți fotografii în biserica scufundată. Anna, tu erai aia care se încolăcea în jurul firmei de la tutungerie, hmm? Să știi că mă superi. De câte ori să-ți mai spun să fii atentă la fiarele alea ruginite când faci scufundări?

Însă în dimineața aceea eram întors pe dos. Din toată epopeea onirică – inundația de lumină, explorarea satului scufundat, întoarcerea acasă prin fereastra copilăriei –, nu-mi rămânea decât o profundă și tăcută tristețe, o senzație nespus de tulburătoare și foarte greu de categorisit. Când s-a isprăvit, am rămas mut de durere. *Fellini nu mai putea să viseze.* Asta mi-a rămas din vis. Impresia dominantă. Federico Fellini a murit pentru că nu mai putea să viseze. Iată ce băltea între

pânzele mele freatice, împiedicându-mă să ies. Mi-era imposibil să mai urc la suprafață sub povara unei asemenea dureri. Acest om pentru care visul fusese însăși viața murise fiindcă nu mai putea visa.

Mai târziu în ziua aceea, (trăgeam amândoi cu arcul în hambar), Lulle m-a întrebat:

- Cine era Fellini ăsta?
- Regizorul meu preferat.
- Da, dar cine era?

— Federico Fellini a fost un regizor italian cunoscut în toată lumea, pentru care străbunica ta a lucrat o vreme în anii 1960. Când eram mic, dormeam sub unul dintre visele lui, pe care ea mi-l atârnamea deasupra patului. Timp de treizeci de ani, Fellini și-a desenat și și-a pictat toate visele. Apoi le-a adunat într-o carte monumentală: *Il libro dei sogni*. E acolo, în bibliotecă. Lulle, adu-o încoa, te rog! Ai grijă, e grea. Mulțumesc. Priviți, Fellini își desena visele de îndată ce se trezea. Le colora cu tot ce avea la-ndemână: creioane, guașe, acuarele, pixuri, carioci, cerneală pe care o aplica direct cu degetele, nimic nu era de lepădat. După ce le colora, le povestea în scris în spațiile libere dintre desene. Așa că toate paginile sunt înțesate cu imagini și cu rânduri scrise care se încălecă, vedeți? Scrisul lui mărunț, drept, rapid umple toate golurile, la fel cum fac propriile noastre senzații în jurul imaginilor iscate de vise. (Visele noastre sunt pline ca niște ouă, ați remarcat? Imaginile și senzațiile umplu totul. Nu e loc pentru vid. Nu e loc pentru reverii.) Priviți, aici scrisul lui e înclinat, ceea ce înseamnă că scrie mai repede. Că e grăbit. Are probabil ceva urgent de făcut.

— Domnule Fellini, putem vorbi?

— Federico, avem nevoie de tine!

— *Maestro*, veniți să vedeți!

— Federico, până la urmă câți figuranți luăm pentru secvența cu barca? Ieri, te răzgândiseși.

— Domnule Fellini, au sosit costumele, vreți să aruncați o privire?

— *Maestro*, vă caută francezii la telefon, ce le spun?

— Federico, zău așa, figuranții sunt aici, ce facem cu ei?

Toată lumea îl cheamă, e grabă mare, stiloul lui nu mai prididește. Priviți, viteza înclină din ce în ce mai mult scrisul pe hârtie. Ne aflăm la Roma, pe Via Tuscolana, în zorii zilei. Studioul 5 zumzăie ca un stup de albine...

— Unde e Federico?

— Acolo, la baza macaralei de filmare, își notează ultimul vis. A cerut carnetul de producție ca să-și deseneze visul.

Studioul 5 de la Cinecittà era adevărata casă a lui Fellini. Era craniul lui. Era spațiul în care imaginile din visele sale înfloreau în filme. Aici a turnat filmele mele preferate: *La dolce vita*, *8½*, *Roma*, *Intervista*, *E la nave va*. *Amarcord*, mai ales, care în dialect romagnol înseamnă „Îmi amintesc” – *A m’arcord, io mi ricordo, îmi amintesc*. Am văzut de atâtea ori filmul ăsta, încât efectiv îmi amintesc fiecare cadru. Ba chiar l-am visat!

Platoul pe care filma Fellini semăna cu paginile pe care desena; acolo se putea întâmpla orice. Făcea să plouă cu tunete și fulgere, să se rostogolească valurile oceanelor și să mugească turme întregi de elefanți. Vedeai acolo transatlantice navigând, cuirasate scufundându-se, sori apunând și luni răsărind. Săpa canalele Veneției și le lumina cu focuri de artificii. Romani gălăgioși stând la masă își mâncau paste în aer liber, sub niște balcoane care nu erau niciodată goale. Așa era studioul 5. Construisese acolo orașul copilăriei lui, Rimini, ca să filmeze *Amarcord*. Atunci, studioul 5 s-a populat cu toate chipurile din primele sale amintiri.

Fellini era un om populat.

Majoritatea personajelor sale îl locuiau dinainte să-și fi turnat filmele. Le visa și le desena în *Il libro dei sogni*, sau le

imagina și le schița pe colțul feței de masă: trei linii cu creionul și gata, apărea cineva. Apoi îl căuta pe acest cineva, căuta această figură din capul său în viața reală ca s-o transforme în personaj.

Așa încât, înaintea fiecărei filmări, dădea un anunț în ziare: „Federico Fellini e gata să-i primească pe toți cei care vor să-l vadă“. Astfel, la studioul 5 de la Cinecittà dădea buzna mulțimea celor care, la rândul lor, doreau să devină o imagine felliniană și care, majoritatea, îi trimiseseră scrisori pline de speranță și de fotografii; femei cu forme voluptuoase, tineri provocator dezinvolti, paparazzi agitați, clovni muzicali, *mamme gnocchi*, plozi zgomotoși și tătici spășiți, snobi pomădați, vagabonzi pițigăiați, femei fatale și idioți ai satului, figuri de producători îngrijorați, de pedagogi caraghioși, de clerici împiedicați... Toți se grăbeau la ușile studioului 5, unde știau că Federico Fellini căuta miracolul întrupării.

Uneori miracolul avea loc. Fellini închipuise un personaj și iată că omul era acolo! În fața lui! Întrupare. Aleluia! La nevoie, mai adăuga un neg pe câte-o frunte, un furuncul pe vreun nas: Fiți bineveniți, o, cetățeni ai filmelor mele! Fiți bineveniți în *La strada*, în *I Vitelloni*, în *Roma*, în *Amarcord*, în *8½*, în *Intervista*! Bun-venit! Bun-venit!

Dacă cetățenii nu știau să vorbească sau dacă nu erau în stare să-și memoreze textul, nici o problemă:

— Gigi, n-ai decât să numeri! Hai, Gigi, numără cât timp se filmează. Numără ca și cum ai vorbi pe un ton furios, de pildă: zece, unsprezece, doisprezece, cu năduf, așa, foarte bine... Treisprezece! Paisprezece! Și acum, pe un ton admirativ: trei sute optsprezece mii două sute cincizeci și trei... admirativ, așa, 318.253! E bine, Gigi, ești perfect. Uită de text, uită, nu te

îngrijora, numără! Adevăratele cuvinte vor veni mai târziu. Cuvintele sunt altceva. Cuvintele, înțelesul, complexitatea sunt detalii, se înregistrează după aceea, în altă parte, cu altă voce decât a ta, dacă trebuie.

Pe scurt, profesorul din mine a ieșit la suprafață; vacanța aceea nu a fost decât un lung curs despre Federico Fellini.

— Dar în visul tău, m-a întrebat Lulle, cel pe care mama ta ți-l agățase deasupra patului, despre ce era vorba?

— Era un fel de vis platonician. Fellini visa un film care înfățișa exact ceea ce se întâmpla în afara cinematografului în momentul când era proiectat: eclipsă de soare, fulgere orbitoare, furtună, coloane de apă, străzi inundate, scufundare completă a orașului, apoi îndelunga tăcere a înserării peste casele distruse în urma retragerii apelor. Federico și soția lui, Giulietta, rătăceau printre ruine. Un câine umbla de colo colo. Unul dintre câinii aceia care, în *Amarcord*, o tulesc cu coada între picioare atunci când copiii aruncă petarde. Cu toate astea, câinele se declara nespus de onorat să filmeze din nou alături de *maestro*.

Da, nouă, *Il libro dei sogni* ne-a fost de mare folos în vara aceea. Când zic nouă, mă refer la adulți. O vară tihnită, pe care copiii și-au petrecut-o desenând vise. Cei care știau să scrie, își lăsau frazele să șerpuiască în jurul desenelor.

— Ca Fellini!

Înainte să meargă la culcare ne citeau rezultatele, sperând că somnul le va oferi o continuare a viselor din ajun.

— Poate că funcționează ca la serialele TV?

Mânat de entuziasm, chiar în vara aceea m-am hotărât să-i aduc un omagiu lui Federico Fellini. Îmi petrecusem copilăria sub unul din visele lui, îmi petrecusem tinerețea așteptând să-i iasă filmele pe piață, îmi petrecusem restul vieții revăzându-le fără să mă satur o clipă. Omul acesta îmi fusese mai de preț decât o familie, trebuia să-i mulțumesc înainte să dau ortul popii.

— O să scrii o carte despre el?

— Nu, există deja prea multe.

— O să faci un film?

— Nu, cu siguranță, n-am ținut în viața mea un aparat de filmat în mână. Nu sunt Fellini, vezi bine. Dacă mă pui în spatele obiectivului unei camere de filmat, n-o să văd nimic ieșit din comun. Și-apoi meseria de cineast e complexă, trebuie să fii în același timp visător, artist, finanțist, specialist în publicitate, industriaș, general... Trebuie să-l angajezi pe cel mai bun operator-șef, să recrutezi o armată de actori, de asistenți, de mașiniști, specialiști în lumini, dulgheri, sudori, decoratori, costumieri, machiori, frizeri. Trebuie să-i ții pe toți în frâu. Și, mai ales, trebuie să găsești finanțare, să-i convingi pe producători, să te conformezi cerințelor pe care le au posturile de televiziune, să-i cucerești pe decidenți, tipi din

generația ta – pentru că ăștia sunt decidenții de azi –, dar nu mai puțin duri decât bătrânii imbecili de ieri, și care n-au văzut niciodată un film de-al lui Fellini, aș putea băga mâna-n foc. O să-mi spună: de ce Fellini? Cine-l știe pe Fellini în zilele noastre? Ne doare-n cot de Fellini al dumitale! De altfel, de ce crezi că a încetat să mai filmeze în anii 1990? Sau celălalt, cum îi zicea, enervantul ăla, a, da, Orson Welles! După părerea dumitale, de ce crezi că au încetat Orson Welles și Federico Fellini să filmeze? Pentru că nu mai găseau producători? Să admitem. Dar de ce nu mai găseau producători? Pentru că filmele lor costau prea scump? Nici vorbă! Pentru că filmele lor nu mai aduceau nici un bănuț! E o diferență. Coboară cu picioarele pe pământ, tataie, printre noi, Fellini n-a mai filmat fiindcă spectatorii nu mai mergeau să-i vadă filmele, punct. Începând cu anii 1990, nimănui nu i-a mai păsat de Fellini al dumitale. Poți să pleci liniștit. Asta mi-ar spune decidenții de azi. E inutil să obiectezi că Fellini, la vremea lui, a bătut la ușa multor producători, vreo doisprezece, ca să poată turna *La dolce vita*, și că nici unuia nu i-a trebuit *dolce vita* lui, dar că, după ce *La dolce vita* a înregistrat un succes mondial, producătorii nu mai voiau să turneze decât *dolce vita* lui, toți producătorii voiau să facă o întreagă Via Appia de *viață dulce, ad vitam aeternam*.

Nu, n-aș putea face un film despre Federico Fellini.

V

FEDERICO READUS LA VIAȚĂ

„Mi se pare că, de la
șaptesprezece ani încoace,
nu prea m-am schimbat.“

FEDERICO FELLINI
către Giovanni Grazzini,
Fellini despre Fellini

Până la urmă, l-am resuscitat împreună la teatru. În lumina reflectoarelor. Zic „împreună“ fiindcă, pentru montarea acestui spectacol, i-am convocat pe toți oamenii de teatru pe care-i cunoșteam. I-am adunat pe actorii parizieni din trupa noastră, ne-am dus în Italia, la Pistoia, lângă Florența, ca să pregătim spectacolul la centrul Il Funaro al Antonellei Carrara, care este, prin excelență, laboratorul Teatrului. I-am întâlnit acolo pe Antonella, Lisa, Massi, Francesca și pe napolitanii de la Casa, Ludo, Roberto, Pako, Demi, împreună cu care bătuserăm deja scenele italiene și franceze. Mobilizare planetară: Clara, regizoarea noastră, ni s-a alăturat venind tocmai din Argentina, Vinoth a sosit de la Chennai, Bibi de la Bamako, Ximo din Catalonia, Babette de la Bruxelles, Fanchon de la Marsilia, ceilalți de la Montreux și de la Paris. Totul a început cu obișnuitul ospăț de bun-venit, cu Lia și Paolo la cratițe, Alice și Laurent la pian și cu toată lumea la voce, până târziu în noapte.

Moment în care i-am anunțat că vom face un spectacol despre Federico Fellini. Titlul: *Federico Fellini e gata să-i primească pe toți cei care vor să-l vadă*. În prealabil, spectatorii vor fi somați: unu, să-și aducă un instrument muzical, de orice

fel, chiar și o tigaie, și, doi, să vină cu telefonul mobil. Musai, telefonul! Nu cumva să-și uite acasă telefonul mobil!

Primul lucru pe care publicul l-a văzut la Piccolo Teatro din Milano în acea seară de 20 ianuarie, la cea de-a o suta aniversare a nașterii lui Federico Fellini, a fost o inimă neagră plutind deasupra unui dreptunghi alb. La început, spectatorii n-au știut ce anume erau inima și dreptunghiul acelea, care păreau suspendate deasupra scenei, apoi, după ce ochii li s-au obișnuit cu întunericul, au văzut că inima era părul bogat al unui tânăr care stătea cu spatele la ei, iar dreptunghiul alb, un uriaș caiet deschis chiar pe scenă. Aplecat peste caiet, tânărul desena cu iuțeală, purtat de inspirație. Părul său somptuos le ascundea spectatorilor începutul desenului, iar scârțâitul cariocilor pe hârtie le amintea de vârsta când ei înșiși desenau cu înflăcărare. Apoi desenul a devenit vizibil într-o proiecție pe un ecran. Tânărul desena o mulțime pestriță, gălăgioasă și agitată, care era acompaniată de sarabanda unui flaut și a unui oboi. Flautul sugera că mulțimea e bucuroasă, dar oboiul strecura oarece îndoială. Mulțimea urmărea doi îndrăgostiți care fugeau ținându-se de mână și care se afundau într-un orizont albastru întunecat, cu striatii aurii, de parcă cei doi ar fi alergat sub o ploaie de stele căzătoare.

Odată ce și-a isprăvit lucrarea, tânărul a început să-și scrie visul în spațiile lăsate libere de desen. În timp ce scria, îl

povestea cu voce tare. Vorbea pe nas, cu glas pițigăiat:

— Giulietta și cu mine alergăm în fața unei mulțimi despre care n-aș putea spune dacă e ostilă sau prietenoasă, nici dacă ne urmărește sau dacă o tragem după noi... Giulietta mă liniștește: „Vom afla în cele ce urmează, Federico!“.

Noi ceilalți, artizanii capodoperei, pândeam cele mai mărunte reacții ale publicului din cabina de proiecție. Eram un conglomerat de nădușeală și de trac.

Din când în când, Clara ceda:

— Auziți, dragii mei? Auziți tăcerea asta?

— Am vrea noi, îi șoptea Ximo făcându-i semn să tacă.

— Îmi împărtășesc entuziasmul cu voi, protesta regizoarea noastră.

— Abține-te, Clarita, nu suntem la fotbal, nu joacă Argentina cu Italia!

— Sst, șoptea Alice dând drumul la muzică.

Spectacolul avea patru părți.

La început îl vedeam pe Federico Fellini tânăr, desenând un vis și povestindu-l. Visul era proiectat pe un ecran mare, așezat în fundul scenei. Douăzeci de minute bune de frumusețe hipnotică.

Apoi, Fellini îi recruta din rândurile publicului pe spectatorii ale căror chipuri semănau cu cele din visul său. Îi punea să dea niște mici probe. Printre numeroșii voluntari care i se alăturau pe scenă se aflau, desigur, propriii noștri actori. Probele pe care le susțineau erau tot atâtea puncte de atracție ale spectacolului, pregătite cu grijă dinainte.

În partea a treia, scena devenea studioul 5 din Cinecittà: proiectoare, camere de filmat, macara, șine de travelling, panouri de decor, gălăgie... Apoi megafon, tăcere, clachetă: publicul începea să asiste la filmarea unei secvențe cât se poate de felliniene, în care jucau spectatorii recrutați de *maestro*.

Actul al patrulea și ultimul: clipa sacră a proiecției. Spre surprinderea generală, nimeni nu recunoștea secvența care tocmai fusese filmată. Unghiurile, gros-planurile, luminile, alegerea cadrelor, ritmul montajului, sunetul, mai ales, sunetul și muzica, pe scurt *stilul* autorului, lăsau să se vadă

complet altceva decât ceea ce lumea credea că a văzut. Actorii înșiși, care în timpul filmării nu rostiseră decât serii de cifre, descopereau ce spun cu adevărat, precum și vocile care le fuseseră atribuite ca să spună asta.

Dorea oare cu adevărat *il maestro* să revină la viață? Aceasta era tema secvenței. Federico Fellini era sigur că vrea să revină la viață? Va suporta această experiență? O înviere nu-i de ici, de colo! Întoarcerea la lumina zilei, da, la aromele vieții, bun, la anghinare *alla romana* și la *polpette di bollito*, evident (de altfel, Dal Toscano, crâșma lui obișnuită, îi păstrase rezervată masa), toate astea erau foarte ispititoare, regăsirea puterii de a visa și febra creației, cu siguranță, dar confortul pufos al eternității, încântătoarea senzație că plutești de mână cu Giulietta prin spațiu și timp, atât de odihnitoare absentă a suspansului... Ce dilemă! Va reveni la viață? Nu va reveni? Publicul era cu sufletul la gură.

E de la sine înțeles că totul era infinit mai subtil și mai profund, mai confuz și mai misterios, mai fellinian, de fapt, decât am lăsat să se înțeleagă aici. Dar de ce-aș dezvălui toate secretele unui spectacol pe care încă nu l-ați văzut?

— Sunt încântați, sunt încântați, nu înceta să repete Clara în cabina supraîncălzită în care curgea apa pe noi: cinci bureți storși de emoție.

— Rahat, proiectorul mobil s-a bușit în timpul filmării, bombănea Ximo. Ia uitați, lumina pâlpâie în stânga scenei.

— Oboiul tău în crescendo a fost răvășitor, i-am șoptit lui Alice.

— Tăceți din gură, pun genericul de final, a anunțat Matthias.

Genericul le rezerva spectatorilor, care izbucniseră în aplauze, o ultimă surpriză. Își vedeau deja propriile nume perindându-se pe ecran! Fie că jucaseră sau nu în film, erau acolo, pomeniți în locul pe care alfabetul li-l atribuisese pe viață.

— Ăla sunt eu! a strigat cineva.

Cei care începuseră să se ridice s-au așezat la loc.

— Paola, ia uite, tu ești, a zis altul.

Aplauzele s-au întetit.

— Apar și eu!

Fiecare pleca în căutarea lui și toți se regăseau acolo, actori ai propriilor vieți, prezenți la prezentarea lor, fiindcă erau chiar ei, da, erau acolo, pe ecran!

— Am apărut! Am apărut!

— Uite, tușă Adalberta, ești și matale acolo!

Genericul curgea în sunetul tarantelei pe care Alice o compusese ca să însoțească desenul de la început. Era o melodioară vioaie și săltăreață, care le-a trezit tuturor cheful să se zbânțuie. Și-atunci Massi, Massi al nostru (Massimiliano Barbini, din Pistoia) s-a ridicat cât era de înalt în mijlocul publicului; s-a ivit cu trombonul în brațe și a reluat tema tarantelei, coborând maiestuos către scenă. Babette și Paolo i-au urmat exemplul, cea dintâi cu vioara, cel de-al doilea cu

chitara. Aşa cum speraserăm, spectatorii care aduseseră un instrument – erau numeroşi – i-au urmat ca un singur om. Pako, Ludo, Lisa, Demi şi Fanchon, deghizaţi în clovni fellinieni, i-au tras pe ceilalţi în vârtejul lor, chiar şi pe cei mai timizi, şi toată lumea s-a trezit pe scenă într-o horă uriaşă, ca în secvenţa finală din 8½.

Tot publicul a năvălit afară din teatru pe la intrarea artiștilor. În spatele trombonului lui Massimiliano Barbini răsunau otova trompete, acordeoane, muzicuțe, talgere, tobe, flaute, viori, clarinete, chitare hodorogite, cratițe, înspăimântătoarele fierătaie muzicale ale spectatorilor. Milanezii de la Piccolo le cântau serenade milanezilor din Milano, cântau pentru vecinii care râdeau, pentru cei care zbierau, pentru cei care se fereau în case, pentru cei care priveau din balcoane:

— Dar ce se-ntâmplă? Ce-i balamucul ăsta?

— Se pare că Fellini a înviat!

— Ai înnebunit?

— Nici vorbă, n-auzi muzica? Lumea sărbătorește învierea lui Fellini!

— Serios? Așadar și pe cea a Giulietteii?

— Și pe cea a lui Nino Rota, ascultă!

În acea noapte de 20 ianuarie, riveranii au început să coboare în Via San Tomaso, însoțiți de locuitorii de pe corso Garibaldi și de pe Via Strehler, și au cotit la stânga, cei de pe Via Visconti au umflat apele fluviului uman, numaidecât îngroșat și de muzicienii de pe Via Legnano, până când Milano nu a mai fost decât muzică. O polifonie cu atât mai

răsunătoare cu cât trei zile de vânt tăios redaseră străzilor sonoritatea lor de cristal.

În cele din urmă, o mulțime uriașă a invadat parcul Sempione, fiindcă se răspândise zvonul, prin telefoanele mobile ale spectatorilor și prin rețelele de socializare, că Federico Fellini hotărâse să învie în acea noapte de 20 ianuarie, pe scena de la Piccolo Teatro, și că invita pe toată lumea să serbeze evenimentul în Sempione, împreună cu Giulietta și cu Nino.

— În Sempione? Parcul castelului Sforzesco? Dar la ora aia parcul Sempione e închis, nu-i așa?

— Chibzuiește un pic, Fabio, un individ care poate să învie când pofteste are suficiente relații ca să deschidă parcul pentru milanezi, nu?

— Da... Da, desigur, de bună seamă.

Prin urmare, în noaptea aceea, invitat de spectatorii de la Piccolo Teatro, întregul oraș s-a îmbulzit spre Sempione, unde s-au aprins zeci de braseri, nici că se putea mai felliniene, de parcă Milano ar fi devenit o mahala a Romei. Poliție, desigur, hai, stingeți imediat chestiile alea, e strict interzis, dar era deja prea multă lume, oamenii dansau în jurul flăcărilor, cântau la instrumentele lor și din gură... Pe scurt, s-au ținut de chermeze, alături de *carabinieri*, până foarte târziu...

Până la ce oră, de fapt? Nu știu, n-am fost acolo. Mi-au povestit Ludovica și Roberto. Glumeau:

— Ai fi zis că toți muzicanții ăia îmbulzindu-se spre Sempione sunt un stol de păsări milaneze grăbite să migreze spre sud. O dată s-au distrat și ei...

Noi ceilalți – adică Alice, Pako, Ximo, Matthias și cu mine – nu luam parte la zaiafet pentru că regizoarea noastră, Clara, ne reținuse la Piccolo ca să ne comunice observațiile ei. Doar noi șase, singuri în teatrul pustiit dintr-odată ca de o tornadă. Toți șase năuciți de tăcerea așternută fără veste. Și toți șase strângându-ne în brațe.

Și-acum observațiile.

Niciodată nu trebuie să părăsim teatrul înainte de-a ne fi comunicate observațiile, aceasta era deviza regizoarei noastre. Să identificăm toate neajunsurile din timpul spectacolului, să le comunicăm numaidecât echipei, astfel încât să fim pregătiți pentru reprezentația de a doua zi.

— Matthias, chiar la început, când Fellini își desenează visul în caietul cel mare, trebuie să i se vadă mai bine părul. E prima imagine a spectacolului. Doar inima aceea neagră pe albul caietului. Tânăr fiind, Fellini era mândru nevoie mare de claia lui de păr! Adu-ți aminte, în primii ani din *Il libro dei sogni*, nu se desena decât văzut din spate. Inima asta trebuie să-i impresioneze pe spectatori: inima neagră, caietul alb, cât o nălucire! Și, hop! Proiecția visului pe marele ecran.

— Câte secunde insistăm pe inimă, până la urmă,?

— Șase sau șapte. Să încercăm șapte.

— Șapte secunde, de acord.

— Alice, nu da drumul la muzică prea devreme. Lasă desenul să trăiască. Publicul trebuie să audă limpede scârțâitul cariocilor pe hârtie, să-i amintească de desenele din copilărie, și de-abia apoi muzica. Și o dai mai încet imediat ce Fellini începe să vorbească. Vocea trebuie să înlocuiască foarte firesc instrumentele, trecerea de la muzică la voce trebuie să fie mai...

— Organică.

— Exact. Muzica transformându-se în cuvânt.

— Am notat.

— Pako, trebuie să mărim și mai mult ecranul. Știu că e complicat din cauza proiectoarelor, dar Ximo o să găsească o soluție.

— Sigur, se face, mi-am lăsat o mică rezervă. O să scad la numărul 53 și o să schimb unghiul la 57. Numai că se va reduce profunzimea scenei.

— Cu cât?

— Aproape patruzeci de centimetri.

Odată ce Clara și ceilalți au plecat la fiesta din parcul Sempione (duceți-vă, venim și noi), am rămas singur cu Ximo ca să-l ajut să-și potrivească proiectoarele.

— Dacă tot suntem aici, mi-a zis el, trebuie să verificăm proiectorul care a început să pâlpâie în timpul scenei cu filmarea. Ai putea să arunci un ochi? Poate s-a dezlipit gelatina. Probabil că s-a făcut curent în culise și s-a mișcat foaia. A apărut un tremur ușor.

— Unde e? am întrebat eu urcând pe scenă.

— La stânga, în spate, între cortine. Știi, e unul din proiectoarele rulante ale lui Fellini.

Era unul din acele proiectoare mobile cu care Fellini își urmărea actorii. Lumină la nivelul unui om, cu care îi înconjura pe Anouk Aimée sau pe Mastroianni fără să le păărăsească fețele. Compara acest ecleraj cu razele X, care dezvăluie totul. Clara susținea că Fellini avea dreptate, că o asemenea lumină „scoate caracterul din chipul omului“. Fusese atât de preocupată de acuratețea istorică, încât făcuse rost de un astfel de proiector pe roți. Chiar de cel al lui Fellini, pensula maestrului, cum spunea ea. O relicvă de la Cinecittà.

— Ești gata? m-a întrebat Ximo, îl aprind!

Și am văzut aprinzându-se acolo, în fundul coridorului întunecat creat de cortinele de catifea neagră, un soi de soare crepuscular pe care l-am recunoscut îndată. Și care m-a făcut să încremenesc. Am văzut o imagine atât de adânc ascunsă în mine, încât am rămas siderat, de parcă mi s-ar fi arătat un prieten pierdut în noaptea timpurilor, dar pe care timpul nu-l schimbase absolut deloc.

Veioza din frageda mea copilărie!

Lămpița pe care mama o lăsa aprinsă pe culoar strălucea acum aici, în întunericul acestui teatru.

Bufnița mea.

Același halou roșcat în jurul aceleiași surse de lumină...

O imagine atât de veche.

Și totuși atât de prezentă.

Prezentul trecutului.

Aici.

Și aceeași provocare:

— Privește-mă, privește-mă, dacă îndrăznești!

Ai fi zis că viața nu mi s-a clintit nici măcar o clipă.

Răbufnire de fericire pură, desigur.

Apoi revenire la realitatea momentului. Ximo avea dreptate, se simțea un ușor tremur în razele acestui soare străvechi. Cu atât mai limpede cu cât, apropiindu-mă de proiector, auzeam un bâzâit...

Scos în evidență de un miros de cablu ars.

M-am apropiat și mai mult.

— Nu-i de vină gelatina, i-am zis lui Ximo, e lipită bine, e vorba de...

Dar proiectorul a explodat înainte să-mi sfârșesc fraza și parcă am fost înghițit de soare.

VI

PLUS SAU MINUS 10%

„Când a auzit acest vis,
Bernhardt mi-a spus:
«Domnule Fellini, doriți să
lucrăm serios?».”

FEDERICO FELLINI,
Il libro dei sogni

Cu ochii încă închiși, o auzeam pe Minne explicând la telefon (cui? mamei sale? lui Alice? lui Isabellei? lui Vincent? Anitei? lui Christoforo?) ce mi se întâmplase. Nu eram la Milano, ci la Paris, nu mă aflam la Piccolo Teatro, ci într-o rezervă de spital, la doi pași de casă. Nu fusesem expedit acolo de explozia unui proiector de teatru, ci de aparatul nostru de proiecție, al cărui bec să prăjise în timp ce ne uitam la *Amarcord* din vârful patului. Accidentul se produsese în ajun, duminică 20 ianuarie, în ziua în care se aniversa nașterea lui Fellini, e drept, dar fusese o pură coincidență.

Minne abia dacă știa ce se întâmplase. La început, unul din „accesele lui de tinerețe“, spunea ea la telefon.

— Îl știi doar, unul din impulsurile lui fizice, asemănător celor pe care le descrie în *Journal d'un corps*¹.

Becul aparatului nostru de proiecție își dăduse ultima suflare în plin Fellini.

Poc!

— A, nu! Rahat!

În loc să închid aparatul și să caut o scară, am țâșnit din pat, am azvârlit un scaun pe o masă și am asaltat proiectorul boscorodind, hotărât să schimb becul carbonizat fără să aștept ca mașinăria să se răcească. Minne nu putea spune exact ce se

întâmplase acolo la înălțime; auzise o explozie înfundată, de genul celor care îți lasă casa în beznă. În clipa aceea mă prăbușisem cu tot eșafodajul, aterizasem cu o bufnitură puternică, dar fără să strig, și nu mă mai ridicasem. Comă. Soția mea crezuse că m-am electrocutat, că zac mort pe covorul din cameră, la picioarele patului conjugal. Groază, asistență medicală de urgență, spital. Își petrecuse noaptea într-un fotoliu, veghind la căpătâiul meu.

— Nu, nu s-a trezit, nu. Au trecut douăsprezece ore... da... nu... Nu știu... Nu știu... Au zis... Nu, nu sunt deloc optimiști, spun că n-au ce să-mi zică... Nu vă putem spune nimic, doamnă, nici cât o să stea în comă, nici în ce stare o să se trezească. Sechele? Da, probabil, dar nu putem stabili natura sau gravitatea lor, nu mai e tânăr, nu-i așa, ar putea să... A avut oricum mare noroc că nu și-a rupt, putea... Habar n-au, ce să mai vorbim. Cu cât durează mai mult coma, cu atât e mai primejdioasă, asta cred că am priceput. Fabrice mi-a zis c-o să treacă pe-aici după ce iese de la spitalul unde lucrează. Nu... nu, mă uit la el, doarme... A nu, stai! Stai! Stai! Nu, se trezește! Se trezește! Deschide ochii! Te sun eu înapoi! Te sun!

[1.](#) *Jurnalul unui corp*, roman publicat de Daniel Pennac în 2012 (n.t.).

Durata comei mele se datorase presiunii hematomului cerebral asupra diencefalului, ne-a explicat Fabrice, neurochirurg de profesie, iar visele abundente se datorau presiunii aceleiași pungi de sânge asupra sistemului limbic, unde memoria noastră înmagazinează amintirile.

— Asta e, amice, a concluzionat el, ești un organism exact cu producție aleatorie. Romancier, la urma urmei.

De fapt, odată lămurite problemele medicale, prima mea dorință a fost să exploatez belșugul oniric care se descătușase în timp ce eram în comă. De îndată ce m-am trezit, mi-a venit chef să scriu un roman autobiografic, de genul *Portret al artistului ca visător* sau așa ceva. Un fel de autoficțiune visată. Proiectul îmi părea cu atât mai realizabil cu cât visele mele succesive, de la inundația de lumină la explozia proiectorului, trecând prin explorarea satului scufundat și prin vara felliniană (am înțeles asta în timp ce le consemnam, prin dictare, în telefonul meu mobil), respectau o progresie cronologică – copilărie, adolescență, maturitate, bătrânețe – și dovedeau oarecare coerență tematică. Fellini mă însoțea de-a lungul întregii narațiuni, ca un soi de fir roșu, ca o relație de rudenie pe care inconștientul meu părea s-o prețuiască enorm.

Când, la jumătate de ceas după ce m-am trezit, Alice a intrat în rezerva mea de spital, am înștiințat-o că vreau să fac un spectacol pentru centenarul lui Fellini.

— Ei, ești în viață, tăticule? Ești sigur că trăiești?

Cât se poate de sigur și de grăbit să-l readuc la viață pe Federico Fellini. Aveam spectacolul pregătit în minte, îl visasem, îl construisem. Lipseau doar transcrierea pe hârtie, regia și muzica. Am întrebat-o la ce lucra în acel moment. Avea oare timp – chef – să se înhame la o asemenea compoziție muzicală?

— Te tentează Fellini? În timp ce-l readuc la viață, tu o să-l învii pe Nino Rota, nu?

A fost o vreme când proba de franceză de la bacalaureat propunea un exercițiu interesant. Trebuia să rezumi, la un sfert din dimensiunea originală (plus sau minus 10%), un text îndeajuns de plin de sens încât un asemenea tratament barbar să fie justificat. Fragmente alese din lucrări de filozofie, antropologie, economie, etnologie, psihologie sau sociologie, cronici de actualitate, articole polemice sau alte editoriale erau astfel propuse agerimii distructive a candidaților. Nici un autor nu era lăsat deoparte: Paul Valéry și Roland Barthes înșiși, atât de renumiți prin concizie, erau hărăziți acestei tescuii în rând cu ceilalți. Mie și elevilor mei ne plăcea mult acest exercițiu. Săptămână de săptămână ne jucam de-a storsul lucid. Proporția de sens extrasă din cele patru sferturi de care dispuneam se materializa în rezumate foarte limpezi și perfect calibrate: eram *intelenți*. Și-atunci apărea întrebarea cu adevărat interesantă: la ce foloseau cele trei sferturi de text pe care le azvârliserăm la gunoi? Răspuns: să facă din acel text un organism viu. Să transforme acea scriitură în stil. Să facă din acel autor un individ unic. Storseserăm sensul vieții, aici se ascundea viața sensului.

Asta mă rodea pe patul de spital, când mă gândeam la visele mele: care era gradul lor de realitate?

Alice se întorsese acasă la ea, liniștită în privința sănătății tatălui ei și plină de elan muzical. Minne se întorsese la spital cu laptopul meu și cu o cină privată, care ar fi împins la disperare toate spitalele pariziene. Și una, și cealaltă locuiau în apropiere. Dubla lor protecție făcea din mine un pacient privilegiat, răsfățat ca un extern într-un internat.

Spitalul dormea. Tocmai așternusem pe hârtie structura textului pe care l-ați citit adineaori și-i calculam proporția de adevăr, plus sau minus 10%.

Întâi de toate, mama nu-l cunoștea pe Federico Fellini. Prin urmare, nu a lucrat niciodată pentru el. Soție de militar, era mult prea ocupată să se mute o dată la doi ani ca să mai aibă timp, chiar dacă ar fi avut prilejul, să acorde fie și un minut garderobei de la Cinecittà. În materie de confecții, se mulțumea să tricoteze puloverele celor patru băieți ai ei. Până și la tropice se gândea la iarna fiilor săi. Am văzut-o tricotând pulovere groase de lână în zăpușeala de la Djibouti pentru băieții cei mari, rămași în Franța.

Așadar n-am dormit niciodată sub un vis al lui Fellini agățat de mama deasupra leagănului meu. Ba chiar, multă vreme, nici n-am știut că Fellini era campionul visătorilor. *Il libro dei sogni* a apărut în Franța abia de curând, la editura Flammarion, cu titlul *Le livre de mes rêves*. Ca întotdeauna când îmi place o carte, am contribuit la epuizarea rapidă a tirajului, oferind-o în dreapta și-n stânga. E drept că, în compensație, mi-am călcat întotdeauna pe nervi prietenii cu pasiunea mea pentru Federico Fellini.

Tot ce știa mama despre Fellini erau filmele la care o duceam în tinerețe, la Nisa. Îi plăceau mult aceste întâlniri la care o invita ultimul ei născut, în timpul vacanțelor lui de tânăr profesor. Erau clipe de tandrețe fără seamăn, care se încheiau adesea cu o cină într-un restaurant de pe țărm. Într-o seară am invitat-o chiar la Negresco, așa, de fason. (Primele nebunii cu primele mele salarii.) A văzut împreună cu mine *I Clowns*, *Amarcord*, *Roma*, *E la nave va*, *Ginger e Fred* și *Intervista*. Apariția cuirasatului în *E la nave va* o lăsase fără grai. *I Vitelloni*, văzut la cinematecă, o făcuse să râdă.

— Fix așa sunt, zicea ea cu bunăvoință urmărindu-i pe cei patru tembeli, eroii filmului, fără să fie limpede dacă vorbea despre tineri în general sau despre propriii ei băieți la vârsta aceea.

Reacția furibundă a unei anumite părți din public la ieșirea de la 8½ o uluise.

— Oamenii cred mereu că e ceva de înțeles, spunea ea. Totuși, Fellini ăsta e simplu, trebuie doar să-l urmărești. În plus, 8½ e povestea unui om care se îndoiește; și cu asta nu suntem obișnuiți.

Cu toate că fusese retrasă de la școală pe când avea paisprezece ani, sau poate tocmai de aceea, avea acces direct

la marile opere.

La mama, cel mai fellinian lucru era talia subțire ca a Giuliettei Masina. Și toleranța scârbită față de bărbații flușturatici.

— Ce vrei, i-a spus într-o zi unei tinere înșelate de soț care i se aruncase plângând în brațe, asta le place...

Și nici n-am avut un prieten pe nume Louis. Această ficțiune recurentă căreia visele mele îi dau prenumele tatălui meu întruchipează, fără îndoială, ideea destul de copilărească pe care o am despre prietenul ideal: glumeț, lucid, tenace, fidel, curios, întreprinzător, romantic, deschis spre toate aventurile care m-ar plictisi dacă le-aș trăi singur. Într-un cuvânt: admirabil. Îmi place să admir. Pentru mine, e un alt fel de a citi. De fapt, cei mai buni prieteni ai mei sunt lecturile mele preferate – iar dosarele lor critice sunt treaba mea și numai a mea.

Că veni vorba de prieteni și apropiați, constat că enumerările mele onirice asociază câteva nume de cunoscuți certați de multă vreme unii cu alții, care n-ar lucra și nici nu și-ar petrece vacanțele împreună pentru nimic în lume, și care n-ar vrea să se întâlnească nici măcar o clipă, preferând, o dată pentru totdeauna, să se declare de neîmpăcat în loc să încerce să lipească oalele hârbuite.

— Ai instincte de câine ciobănesc... Strângi turma laolaltă, nu-i așa?

Alice are dreptate să mă ia peste picior pentru această latură a personalității mele. Am uneori impresia că sunt unul dintre dulăii aceia albi din Pirinei, numiți „patous“, care se nasc în mijlocul turmelor, le apără cu îndârjire de orice agresiune externă, dar nu sunt programați să suporte încăierările între ovine.

— Noi nu suntem oi.

A, nici scufundări n-am făcut vreodată! Nu mă îndoiesc însă că mi-ar fi plăcut. De altfel, tata nu era genul de bărbat care să ne ducă în excursii. Poate doar prin cărțile pe care ni le lăsa la îndemână după ce le citea și din care el însuși ieșea atât de gânditor – gâfâind ca după o ascensiune –, încât nici nu era în stare să ni le povestească. Și-apoi, părinții mei nu semănau deloc cu acele cupluri din zilele noastre, silite de programul de muncă să scape de progeneruri înscriindu-le la o mulțime de activități educative. Destul de vârstnici când m-am născut și respectându-ne independența, ne lăsau să ne distrăm după bunul nostru plac.

Încă ceva: casa din Vercors nu e casa în care am copilărit. E o fermă căreia eu și Minne îi spunem cu duioșie „Grăsana“, cumpărată de la prietenul nostru Robert prin 1995 și renovată de Christof la vârsta când, în loc de ceea ce numea (și numește în continuare) cacealmaua universală, prefera singurătatea activă și liniștea munților. Cabana din scânduri cenușii în care scriu aceste pagini nu a fost deci construită de tata când eram în fragedă pruncie, ci de prietena noastră Dan, prin 2010. E un mic hexagon cu acoperiș de paie, care putea fi depozit de unelte dacă n-aș fi făcut din ea biroul meu de vară. Oricât de modeste ar fi, casele sunt niște ființe. Geniul caracteristic al acesteia, așa minusculă cum e, stă în interstițiile pe care Dan – o forță a naturii – le-a păstrat între scânduri. Lăsând aerul să circule, fantele îi îngăduie firavei cabane să reziste celor mai violente vânturi, așa încât pot scrie și pe timp de furtună. Când o lovesc rafalele, e străbătută de o adiere și-atât. Cabana mea respiră. Vijeliile n-au izbutit decât să-i dea aerul acela înclinat, pe care-l au și brazii sădiți în nord cu douăzeci de ani în urmă. Când vremea rea se potolește, o aud pe Grăsană respirând la vreo treizeci de metri de mine, aud țipetele copiilor dacă sunt pe-acolo, râsul lui Noëllie când e zgândărită de François, exclamațiile fetelor la

scrabble, șmecheriile lui Vincent, ale Kahinei sau ale lui Christoforo la jocul de *pétanque*, toate aceste încântătoare murmure văratice.

Mai rămâne proiectul teatral despre învierea lui Fellini. E cea mai reală parte din toată povestea. După ce l-am visat, nu doar mi l-am reprezentat, ci l-am și povestit actorilor din trupa noastră, trupei italiene de la Il Funaro, dar și lui Gianluca, prietenul meu, care mi-a propus să le vorbească despre el celor din conducerea de la Piccolo. Spectacolul și hora încinsă pe străzile din Milano mi s-au arătat atât de limpede, încât parcă ar fi avut loc cu adevărat: Clara cu regia, Alice cu muzica, Ximo la lumini, Matthias cu filmarea, Massi la trombon, Pako, Ludo, Demi, Lisa, Bibi și ceilalți, răspândiți printre spectatori... Apoi fiesta finală în parcul Sempione din Milano... De parcă s-ar fi întâmplat. De parcă Ludo și Roberto mi-ar fi povestit-o deja. E aproape o amintire.

În cele din urmă, această ciudățenie cât se poate de reală: nu m-am obișnuit niciodată cu electricitatea. Când apăs un întrerupător, faptul că noaptea devine zi sau că ziua se face noapte nu mi se pare de la sine înțeles. După părerea mea, asta ține întotdeauna de miracol. Nu mai e o surpriză, cu siguranță – chiar funcționează de fiecare dată, lumea se aprinde, lumea se stinge –, dar sunt uimit că fenomenul nu mă mai uimește.

60

Cei de la spital m-au ținut sub observație cât a fost nevoie, apoi m-au trimis la vatră, recomandându-mi multă prudență. O lună de stat la Vercors sub ocrotirea lui Minne. Înțelepciune. Cabană înclinată. Scris. Capitolul 60. Întoarcere la Paris. Și iată-mă.

VII

EVANGHELIA
DUPĂ SFÂNTUL SEBASTIAN

„Dar ce s-a întâmplat cu
adevărat?”

FEDERICO FELLINI,
Il libro dei sogni

Prin urmare, eu și Minne ne întorseserăm la Paris, când – ieri –, pe drumul spre cutia de scrisori, mă întâlnesc cu vecina noastră Françoise (originară, ca și mine, din zona Nisei), care se bucură că am înviat și mă întreabă ce fac cu a doua mea viață.

— Ce m-a învățat prima. Scriu un roman.

— Despre?

— Despre vis, cred. Sau despre Fellini, dacă preferi. Fellini, visul, eu, clanul nostru... nu știu exact.

— Mai ai mult?

— Aproape am terminat.

— Lung?

— Scurt.

— Mi-l citești?

Asta facem toată după-amiaza, în tăcerea concentrată a chipului său, pe care lectura îl iluminează sau îl întunecă pe rând. Nici cea mai mărunță scădere de atenție, onomatopee grăitoare și, odată lectura încheiată, Françoise, gânditoare, șoptește:

— E incredibil...

Se străduiește o clipă să formuleze incredibilul cu pricina și-mi spune:

— Știi care e personajul-cheie din cartea asta?

Tăcere.

— Cel care a făcut posibile toate visele tale...

Tăcere.

— Sfântul Sebastian, mă lămurește ea.

— Sfântul Sebastian pe care bunica nu l-a avut niciodată?

— Acela, da. Vrei să-l descrii cât mai exact cu putință?

— Să-l descriu din ce punct de vedere?

— Al imaginii pe care o aveai despre el în visele tale.

— Prima oară trona pe șemineul (inexistent, la rândul lui) din casa bunicii. A doua oară trăia sub apă, în camera mea de copil.

— O să mai vorbim despre asta. Deocamdată scoate-l din apă și din vis, așază-l în fața ta și descrie-mi-l cât mai amănunțit.

— Era o statueta din lemn șlefuit, poate de cimișir, pe un soclu de marmură, tare vulgară, ai fi zis că e o imagine de adorație erotică, cum se întâmplă adesea cu sfinții Sebastian, în poziția de discobol care le pune atât de bine în evidență pectoralii și mușchii coapselor, și cu fața aceea vecină cu extazul... Un obiect de alinare pentru claustrații de ambe sexe, da.

— Pictați sau sculptați, toți ne trimit la ceruri, e-adevărat, a încuviințat Françoise. Există vreun detaliu, la sfântul tău, care să te fi izbit?

— Avea o aureolă electrică.

— Las-o baltă cu electricitatea. Ce dimensiune avea aureola?

— Mare. Când s-a aprins, m-a dus cu gândul la o coadă de păun.

— O aureolă imensă?

— Aș spune disproporționată.

— Incredibil, repetă ea, lungind visătoare „i“-ul din penultima silabă.

Apoi:

— Trebuie să-ți spun o poveste.

Se întâmpla la începutul anilor 1970. Françoise își termina studiile de arte decorative la Nisa, în timp ce eu predam în nord. Nu știa ce să prezinte la lucrarea de diplomă. În vremea aceea, regiunea Nisei nu ducea lipsă de artiști inventivi. Era Ben¹, cu „scriiturile“ lui, considerat o întruchipare a avangardei postmoderne. Era Ernest Pignon-Ernest², ale cărui colaje aveau să se adreseze cândva oamenilor de pe toate străzile lumii. Pentru diploma de absolvire, Françoise căuta și ea să producă o operă neobișnuită, care să le vorbească tuturor. Or scrisul mural era luat, strada, așijderea, César³ domnea peste sculptură, așa că Françoise căuta zadarnic. Bătea munții din interiorul regiunii pe o motocicletă BMW fără vârstă, care se încingea ca un fierbător de apă, făcând sistematic pană pe drumurile în pantă: paralizie a pistoanelor.

— Unul dintre proiectele mele era să filmez tot ce mi se arăta privirii acolo unde mă lăsa baltă motocicleta, mi-a explicat ea. L-aș fi intitulat *Pene de motor*. Aiureli de genul ăsta, înțelegi?

— Care-i legătura cu Sfântul Sebastian?

— O să vezi.

Într-o zi, motocicleta a intrat în criză la o altitudine de cinci sute de metri, la poalele Alpilor din Haute-Provence.

— Așteptam să se răcească, așezată pe micul zid ce mărginea drumul, cu picioarele atârând în gol, când văd două camioane repezindu-se unul în altul, la vreo sută de metri sub mine, pe un șantier uriaș. Cu motoarele urlând, se năpusteau unul spre celălalt și, de jur împrejur, cățărați pe povârnișurile muntelui sau pe utilajele din șantier, muncitorii încurajau duelul, zbierând ca la o coridă. Oglinzile retrovizoare exterioare se spărseseră, la fiecare ciocnire săreau bucăți de tablă, dar camioanele se evitau în ultima secundă. „Ole!“, strigau muncitorii. Șoferii făceau stângamprejur la capătul pistei, patinând pe buza zidului de piatră, apoi, din nou față-n față, cu piciorul pe accelerație, cu motorul mugind, eliberau brusc ambreiajul și luau lupta de la capăt.

Desigur, Françoise își scosese aparatul de filmat; Spielberg anticipat.

— Și Sfântul Sebastian? am întrebat.

— Așteaptă.

- [1.](#) Benjamin Vautier (n. 1935), artist vizual, membru al grupului Fluxus, apropiat de mișcarea letristă, autor de performance-uri și de instalații (n.t.).
- [2.](#) Pseudonim artistic al lui Ernest Pignon (n. 1942), inițiator, alături de Daniel Buren, al artei urbane în Franța, membru al grupului Fluxus și întemeietor, împreună cu Antonio Saura și Jacques Derrida, al organizației „Artistes du monde contre l’apartheid“ (n.t.).
- [3.](#) Cesare Baldaccini (1921-1998), zis César (creator, între altele, al faimosului trofeu de bronz al premiilor César din cinematografia franceză), unul dintre cei mai expresivi sculptori francezi ai veacului trecut, membru al grupării Nouveaux Réalistes, ale cărui opere sunt conservate în cele mai importante muzee ale lumii, de la Tate Gallery la MOMA (n.t.).

Era vorba despre șantierul de la Sainte-Croix-du-Verdon, un gigantic proiect de construire a unui lac de acumulare, ce viza inundarea unei văi imense sub un baraj monumental. La vremea aceea, s-a stârnit o polemică puternică. Aveau să scufunde toate satele din vale? Populație neliniștită, în pragul răzmeriței. Până la urmă a fost sacrificat un singur sat, Les Salles-sur-Verdon, care a fost reconstruit o sută de metri mai sus, înainte să fie eliberate șuvoaiele. De unde și șantierul.

— Îmi găsisem subiectul pentru lucrarea de diplomă.

Françoise avea să filmeze apele înghițind satul (înainte de dinamitarea caselor și de deschiderea vanelor, cimitirul a fost într-adevăr golit). Avea să urmărească migrația locuitorilor spre nivelul superior al dealului. Avea să le ia interviuri, să le filmeze privirile seara, când se vor uita spre lac; avea să le surprindă sufletele bătrâne stând deasupra trecutului lor scufundat.

Avea să filmeze viața muncitorilor veniți să construiască satul de sus. Erau bărbați singuri, fără neveste, algerieni și portughezi, pe care-i înveseleau duelurile între camioane – două vechi Berliet hărăzite casării, care fuseseră lăsate pradă pulsiunilor ludice ale șoferilor. De asemenea, avea să le intervieveze pe fetele sosite de la Nisa, de la Cannes, de la

Toulon sau chiar de la Marsilia pentru nevoile sexuale ale bărbaților.

— Își instalau rulotele cam peste tot. Uneori erau niște camionete Citroën din tablă ondulată, asemănătoare dubelor de poliție, mai ții minte? Cele mai amărâte lucrau în corturi.

Françoise avea optsprezece ani. Soarta acestor oameni o tulbura. Directorul de la Arte Decorative îi dăduse binecuvântarea și îi pusese la dispoziție pelicula de care avea nevoie. Omul își propusese să vândă filmul unei televiziuni.

— Sfântul Sebastian?

— Vine.

Spre marea ei uimire, Françoise a constatat că majoritatea oamenilor în vârstă nu-și regretau vechile locuințe.

— Descopereau bucuriile unei băi și ale bucătăriei cu aparatură integrată.

Nostalgia nu lăsa aburi pe ferestrele mari de sticlă.

Françoise a aflat, de asemenea, că televiziunea nu gusta poveștile cu curve și cu muncitori imigranți. Și că directorul de la Arte Decorative nu avea destulă influență ca să vândă cuiva, oricui, un film ce nesocotea imaginea pe care se cădea să ne-o facem despre binefacerile progresului.

— Ce vrei, așa am încheiat-o cu vârsta de optsprezece ani.

— Și sfântul meu?

— Ajung și-acolo.

Se împrietenise cu dulgherul satului, un rotar din Sardinia emigrat în mai 1937, la o săptămână după moartea lui Gramsci. Se numea Gavino Seki. Era un bătrân comunist din Oristano, rămas văduv după moartea coanei Pepina, o catolică înfocată. Bătrânul Saki n-avea nici el regrete când venea vorba de fosta casă. Singurul lucru care-i lipsea era băncuța de piatră pe care el și Pepina se așezau la lăsarea serii.

— Nu mi-a dat prin gând s-o aduc aici.

Françoise i-a propus să îndrepte această scăpare. S-a scufundat cu un cablu legat de un troliu și văduvul a putut din nou să cinstească asfințitul.

În timpul acestei scufundări, ea a vizitat ce mai rămăsese din casa, dinamitată parțial, a soților Seki. Pe șemineul din camera conjugală prăvălită trona o statueta a Sfântului Sebastian.

— Uite-l pe sfântul tău. Și, în același timp, șemineul buniciei tale.

O statueta din cimișir, cu un soclu de granit polizat și o aureolă gigantică.

— Bibelourile religioase ale nevesti-mii, a mormăit Gavino Seki, refuzând să-și ia înapoi martirul.

Dar Françoise simțea că glasul bătrânului sard ascunde și altceva decât eterna ceartă meridională a soțului care se destrăbălează la crăsmă în timp ce soția se împărtășește.

— Încă ceva, mi-a zis Françoise.

L-a frăgezit atât de bine pe Gavino, că a reușit să afle de la el adevărata poveste a sfântului. Gavino i-a istorisit-o domol, așezat pe băncuță, cu fața spre soarele care asfințea.

Era un joc între el și nevastă-sa. De fiecare dată când Gavino îl dădea dracului pe sfânt, Pepina îi măsura aureola. Îi adăuga un cerc de lemn pe care îl cioplea dintr-o ramură de cimișir sau dintr-o rădăcină uscată de iarbă-neagră. Lustruită cu răbdare nesfârșită, această bucățică de lemn inalterabil se adăuga celor dinainte, astfel încât aureola sfântului dezvăluia vârsta iubirii lor prin numărul de certuri, așa cum inelele pe care copiii le numără în trunchiurile arborilor tăiați spun vârsta copacilor.

— Așa e, a încuviințat Gavino. Când ne-am cunoscut, sfântul nu avea aureolă.

— Vrei să afli dezlegarea? m-a întrebat Françoise. Chiar ții să știi cum a intrat sfântul ăsta în viața ta?

— Dacă nu e un secret...

— Atunci spune-mi unde erai și ce făceai în acest timp.

— Eram profesor în nord.

— Povestește.

— Care-i legătura?

— Dă-i înainte.

VIII

LEGEA VISĂTORULUI

„Deci tocmai atunci, chiar
în miezul vieții, visele încep
să-și desfășoare vastele lor
proiecții cinematografice.“^{[1](#)}

FERNANDO PESSOA,
Cartea neliniștirii

- ^{[1](#)}. Citat din Fernando Pessoa, *Cartea neliniștirii*, traducere din portugheză, prefață și note de Dinu Flămând, Editura Humanitas Fiction, București, 2009, p. 145 (n.r.).

În aceiași ani 1970, eram profesor rezident într-o fostă mănăstire din nord, pe care fuziunea vocațională o transformase în colegiu. Deasupra chiliei strâmte care-mi slujea drept cameră, dormeau elevii din grupa mijlocie (elevii încă mai erau împărțiți așa: grupa mică, mijlocie și mare). Dormitorul lor era fabrica de vise.

Visătorii mei, veniți din cele patru zări ale Franței, erau adolescenți cu probleme pe care sistemul de învățământ îi trimitea să alcătuiască așa-zisele clase cu program „special”. Unii dintre ei nu scriau. Cu toate că știau să scrie, refuzau cu încăpățănare s-o facă. Se fereau de scris asemenea cailor de obstacole; același refuz îngrozit. Pe aceștia (de fapt, pe toți) i-am învățat să-și adune visele. Nu să le scrie: să le adune, pur și simplu. Consemnându-le doar pentru ei. Această recoltă a devenit primul lor gest matinal. Un carnețel la căpătâiul patului și gata! De ce? Între altele, ca să-i determin, pe căi ocolite, să scrie. Dar mai ales ca să pună deoparte ceea ce băiatul din timpul nopții îi lăsa moștenire băiatului de dimineață. (Era un colegiu de băieți. Pământul nu era mixt pe vremea aceea.)

— Eu nu-mi amintesc niciodată ce-am visat, domnule.

— Aiurea!

La început, recolta lor avea câteva cuvinte, mai nimic, o imagine, o senzație. Apoi venea un sâmbure de poveste. A doua zi, altul. Istorisiri pe care imaginația lor puneă stăpânire treptat. Ce deveneau povești fără punctuație, ortografie sau gramatică, dar mai bogate cu fiecare dimineață. Notându-și visele doar pentru ei, nu aveau sentimentul că scriu. Imaginile nocturne se transformau de la sine în pete de cerneală pe caietele lor, și-atât. Până la urmă, poveștile lor sporeau cu mistuitoarea forță a iederei sau a glicinei.

Fiindcă imaginația nu are nici o datorie față de vise. Ce, viselor le pasă de noi?

Nu citeam niciodată caietele visătorilor mei. Le era prea rușine de scrisul lor scâlâmb, asemănător acelor chipuri de după Primul Război pe care infirmii nu mai voiau să și le arate în public. Notele negative primite pentru lucrările lor și observațiile jignitoare („Minus 28, tu ăla de colo, chiar te joci de-a cine pierde câștigă?“) îi paralizaseră: așa că încetaseră, pur și simplu, să mai scrie. Nu le citeam niciodată textele, dar le ceream să mi le dicteze, iar eu le scriam pe tablă. Le vedeau atunci apărând în straie de duminică, fără greșeli de ortografie sau de gramatică, sub faldurile impecabile ale punctuației corecte. După care făceam împreună, pas cu pas, drumul de la scrisul lor dezlânat la acesta, care era prezentabil. Chirurgie estetică, reconstrucție minuțioasă a rândurilor.

După ce i-am adus pe elevi pe calea scrisului, le-am interzis soluția visului, fiindcă trebuiau să se conformeze realismului didactic: Povestiți asta... Amintiți-vă cum... Închipuiți-vă că... Cum ați încheia această povestire?

— Nu cumva să vă treacă prin minte s-o tuliți pe ușa visului, s-a-nțeles? Stau la pândă cu ciomagul!

— Sunteți un ticălos, domnule.

Noaptea mi le petreceam alergând prin metroul parizian spre tânăra care mă părăsise în urmă cu doi ani. Nu-mi venea să cred c-o văd și pe ea alergând spre mine. Așadar, încă mă iubea! O zăream de departe. O recunoșteam. Mă repezeam spre ea. Mă vedea la rândul ei și alergam unul spre celălalt cu brațele larg deschise. Dar, când să ne îmbrățișăm, ea trecea prin mine de parcă mi-aș fi pierdut consistența, ca și cum aș fi fost propria mea fantomă. Trecea prin mine, sărea în metroul care dădea să plece și dispărea împreună cu întreaga mea familie.

Mă trezeam mai mult mort decât viu în chilia mea.

Era unul dintre visele mele recurente, după ce ne despărțiserăm.

Și mai aveam un vis asemănător. Tot așa, alergam unul spre celălalt, dar de data asta prin galeria suspendată a liceului Masséna, la Nisa, acolo unde ne-am sărutat întâia oară. Mă bucuram că nu se întâmpla în metrou. De data asta alergam spre ea în carne și oase, sigur pe densitatea mea, târându-mi întreaga povară de îndrăgostit prin galeria care-mi vibra sub picioare; n-avea să mai poată trece prin mine. De altfel, nici nu avea această intenție, alerga spre mine zâmbind larg, iar tălpile ei goale lipăiau vesel pe dale. Aveam să ne

atingem! Eram la doar doi pași de reîntâlnirea noastră. Numai că se deschidea o ușă și un bătrân supraveghetor cu un vraf de hârtoage în brațe ieșea dintr-o clasă, atât de aproape de mine, încât nu aveam cum să-l ocolesc. Mă izbeam de el cât eram de greu, el cădea peste balustradă, îl vedeam cum se învârte în aer, cu hârtiile răzlețindu-i-se, și mă trezeam în postură de asasin.

Din punct de vedere literar, nu aveam ce să scot din aceste coșmaruri. Vise ferecate. Nu se deschideau către nici o poveste. De altfel, nu le istoriseam nimănui și nici n-aveam de gând să le vând vreunui psihanalist. Mă mulțumeam să le notez de fiecare dată când le visam. Acum vorbesc prima oară despre ele. Măcar îmi dăduseră ideea să-mi împac elevii cu scrisul prin intermediul recoltei lor de vise. Copiii mei cu probleme adorau acest mod de a scrie fără să scrie. Unii dintre ei mai țin și azi (jumătate de veac mai târziu, deveniți cetățeni stimabili, cu o ortografie fără cusur) un jurnal al propriilor vise.

Uneori simțeam nevoia să fug de îmbulzeala din colegiu. În acele seri nu mâncam la cantină, ci în oraș, într-un hotel pentru comis-voiajori. Ideal ca să fii singur. Câțiva bărbați mâncau în tăcere la mese diferite. Își consultau cataloagele la ora ceaiului de verbină sau a paharului de Fernet-Branca, apoi urcau să se culce. Eu corectam lucrări. Hotelierii (părinții unor elevi) mă lăsau să lucrez până la ora închiderii. La momentul potrivit, dădeau tare televizorul – până atunci deschis în surdină – și beam un calvados, uitându-ne la jurnalul de noapte. Era ritualul nostru.

— Nu mai căuta, mi-a zis Françoise, probabil că ai văzut statueta mea cu Sfântul Sebastian într-una din serile alea, când îți sorbeai calvadosul în fața telejurnalului. E singura secvență din filmul meu pe care au binevoit s-o preia la televiziune. Șaptesprezece secunde din viața unui sfânt înghițit de ape, în timp ce o voce din off povestea cum a fost inundată valea. Gavino mă rugase să-l duc pe sfânt înapoi la locul lui, în memoria Pepinei, și, în timp ce-i făceam pe plac, l-am filmat. Putea fi văzut așa cum îl văzuseși tu în vis, sub apă, pe șemineul din cameră, cu aureola lui gigantică. Probabil că și acum e tot acolo. Cu siguranță aureola nu era electrică, dar o rază de soare răzleată o făcea să strălucească puțin. Verifică în jurnalul viselor tale. Reportajul a fost difuzat la televizor în 20 ianuarie, tocmai de ziua Sfântului Sebastian. (Și a nașterii lui Fellini, am remarcat eu în treacăt.) Probabil că l-ai visat chiar în noaptea aia.

Nu e imposibil să fi văzut reportajul acela, dar nu-mi amintesc nimic. Dacă e să mă iau după jurnalul viselor mele, nu l-am visat pe Sfântul Sebastian în noaptea difuzării lui. În noaptea aceea, într-adevăr 20 ianuarie, după ce mă întorsesem ud leoarcă de la restaurantul comis-voiajorilor și ploaia torențială continua să-mi bată în fereastra chiliei, m-am cufundat în alt vis. Care a devenit și el repetitiv, dar pe care l-am întâmpinat prima oară cu bunăvoință, pentru că prietena mea nu avea nici un rol în el. Nu apărea deloc. Mă vindecasem, mi-am zis, îmi venisem în sfârșit în fire. Simțeam o mare ușurare.

Visam că sunt în siguranță într-o bibliotecă micuță, unde trosnea un foc zdravăn. Ghemuit într-un fotoliu și fremătând în perspectiva unei lecturi plăcute, îmi plimbam privirea pe rafturile care mă înconjurau. Căutam *Paulina 1880*, romanul lui Pierre Jean Jouve. Titlurile mele preferate defilau ca la paradă. Pe scurt, un vis încântător. Care, totuși, vira spre coșmar. Dintr-odată, biblioteca începea să tremure ca pielea unui cal pișcat de tăune. Apoi, cărțile se dezlipeau unele de celelalte cu un sunet ca de ventuză și începeau să-și piardă cerneala. Se goleau. Cerneala curgea sub ele, acoperind etajerele cu un strat de marmură lichidă în care scânteiau

luminile din încăpere. Din ce în ce mai abundentă, balta tramura la marginea rafturilor. O să curgă, îmi spuneam. *Inevitabil*. Presupun că literele italice sugerau iminența catastrofei. Vesteau clipa când, de jur împrejurul meu, cerneala avea să se scurgă din bibliotecă, inundându-mi biroul, înghițindu-l și ajungând să mă acopere și pe mine. Când se spărgeau pe parchet, primii stropi scoteau un zgomot înfundat. Se forma o baltă care înainta în vâlurele concentrice spre fotoliul meu. Mă ghemuiam și mai tare între brațe și spătar, cu picioarele ridicate ca să nu-mi murdăresc încălțările. De data asta, îmi spuneam, nu voi putea să scap sărind din piatră-n piatră, ca la inundația de lumină... Nu, de data asta, inundația e adevărată.

Mulțumiri

Lui Gamin, Minne, Alice, Fanchon, Yasminei, lui Vincent, Babouin, Gianluca, Françoise, pe scurt, celor care mă citesc primii întotdeauna.